

Mehmed Niyazi

ÇANAKKALE MAHŞERİ

(Roman)

YAYIN NU: 409

EDEBÎ ESERLER: 207

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-542-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1998

8. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul - 2019

MEHMED NİYAZI; 1942 yılında Akyazı'da doğdu. İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ni ve İ.Ü. Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1967). Muhtelif gazetelerde günlük fıkralar yazdı. *Ufuk Çizgisi*, *Bayrak*, *Genç Akademi*, *Türk Yurdu* gibi dergilerde makaleleri yayınlandı. Fikrî eserlerinde millî konuları ön plana çıkarmıştır. Roman ve hikâyeleri, ele aldıkları dönemler ve karakterleri bakımından tarihî roman türünün günümüzdeki en başarılı örnekleri arasındadır. Bilhassa *Çanakkale Mahşeri* romanı, artık Türk Edebiyatının klasikleri arasındadır. Eserleri; *Kaniye*, *Plevne*, *Yemen! Ah Yemen!*, *Daha Dün Yaşadılar*, *Dâhiler ve Deliler*, *Doğunun Ölümsüz Çocuğu*, *İki Dünya Arasında*, *Ölüm Daha Güzeldi*, *Varolmak Kavgası*, *Yazılamamış Destanlar*, *Bayram Hediyesi*, *Millet ve Türk Milliyetçiliği*, *Medeniyetimizin Analizi ve Geleceği*, *İslam Devlet Felsefesi*, *Türk Devlet Felsefesi*, *Türk Tarih Felsefesi*.

“... Evet, insan ruhunu yenmek mümkün olmuyor.
Dünyada hiçbir ordu bu kadar sürekli ayakta kalamaz.
Sadece bugün 1800 şarapnel attık.
Aylardan beri gece gündüz savaş gemilerimiz mevzilerini bombalıyor.
Son derece hırpalanmış Türkleri koruyan
Cenab-ı Allah’larından ayırmak için başka ne yapılabilir!...”
Müttefik Orduları Başkomutanı

General Jean Hamilton

“Bir asker için mutluluk denen bir şey varsa,
Türkler’le omuz omuza savaşmaktır, diyebilirim.
Fakir insanlardı; buğday kırığından yapılmış çorba en önemli yemekleriydi;
sağlıksız su içerlerdi; çamur barınaklarda yatarlardı; fakat en modern silah
ve araçlarla donanmış düşmanlarına karşı aslanlar gibi savaşırldı...
Bu insanların kalplerinde sadece ve sadece ulvî bir vatan sevgisi vardır.
Ölüme onlar kadar gülümseyerek giden bir millet ferdi daha görmedim.”
Beşinci Osmanlı Ordusu Kumandanı

Mareşal Liman Von Sanders

EY BOĞAZ'IN HÜLYALI SULARI!.. Şimdi hürriyetin neşesiyle yeşil tepelerin eteklerine köpüklü dalgacıklarınızla dantelalar işliyorsunuz. Sizleri çığnemeye gelen o çelik devlere karşı kükreyemez miydiniz! Bir millet, bir ümmet, bir medeniyet kaderini sizlere emanet etmişti. Yüzyıllardan beri canları pahasına sizleri koruyana sadakatınızı esirgememeniz için Cideli Mehmed Çavuş'un, Lapsekili Ali'nin, Kilitbahırlı Yüzbaşı Hasan'ın, Libyalı Üsteğmen Mevsuf' un kurban olmaları mı lâzımdı!

Siz ey Kanlısirt, Kocaçimen, Kabatepe, Alçitepe!... Baharın şu günlerinde üzerinize bir gelinlik gibi düşen güneşin pırıltıları altında bahtiyar uyuyorsunuz. Pütürgeli Bilâl, Yozgatlı Kınalı Murat, Ezineli Yahya Çavuş, Konyalı Mıstık ve iki yüz elli üç bin vatan evlâdı kemiklerini sizlere siper etmeseydiler, haliniz nice olurdu! Bedelinizin ağırlığını göstermek için mi alev saçan namlulara karşı lâvlarınızı püskürtmediniz!...

Ve siz ey hayatlarının baharında şehâdet mertebesine erenler!.. Âlemlerin Rabbi sizler için "diridir" derken destanınızı fanilerin yazamayacağına da işaret ediyor. Biz yazamasak da kanlarınızla yoğurduğunuz tepelerde rüzgâr ebediyete kadar cenginizi terennüm edecek, mahzun vadilerde sütun sütun fatihalarla yükselen mezar taşlarınızı gökler selâmlayacak!...

İNSANLIĞIN KADERİ ÇANAKKALE'DE DÜĞÜMLENMIŐTİ

Nöbetçinin haberi üzerine gözetleme yerine gelen Tabur Kumandanı Binbaşı Talât, boynunda asılı dürbününü gözlerine yaklaştırdı. KurŐun rengi gökle maviliğın keŐiŐtiğı yerde, önde gambotlar, arkada zırhlılar dumanlarını savurup, hafif dalgalı denizi yarararak geliyorlardı. Başını çevirip karaağacın yanında dikilen Ahmed Çavuş'a bağırdı:

- Batarya Kumandanı'na haber ver, düşman göründü!

Tekrar izlemeye devam etti. Biraz sonra subaylar ve erler koŐuşmaya başladılar. Binbaşı Talât dürbününü onlardan ayırmıyor, koskoca gambotların bile yanlarında küçücük kaldığı çelik devlerin her dakika göz kamaştırıcı azametleri ortaya çıkıyordu.

Çok geçmeden hepsini bir bir seçebiliyordu; İngiliz, Fransız zırhlıları arasında Ruslar'ın beyaz renkli Askolt kruvazörü de bulunuyordu. İrili ufaklı yirmi dört gemi saydı; flandralarını dalgalandırarak Boğaz'ın girişine doğru yaklaşıyorlardı.

Aralarındaki uzaklık on dört bin metreye inince dördü öne geçti; kısa bir süre daha yaklaŐtıktan sonra en sağdaki zırhlı çark edip doguya döndü; diğeri de onu takip ettiler. İkiisi İngiliz, ikisi Fransız bu dört zırhlı, bordalarını istihkâmlara çevirdiler. Aynı anda birisi sağ taraflarındaki Ertuğrul Tabyası'na, diğeri Binbaşı Talât'ın bulunduğu Seddülbahir'e, yanındaki Orhaniye'ye, en soldaki de Anadolu yakasının ucundaki Kumkale Tabyası'na ateşe başladıklarında, Binbaşı Talât saatine baktı; tam üçü on geçiyor, böylece günlerden beri beklenen hücum başlıyordu.

Aralarında büyük bir dengesizlik vardı. Müttefikler'in zırhlı ta-retler içinde, modern aletlerle donatılmış, seri ateşli, uzun menzilli,

12 • Çanakkale Mahşeri

büyük çaplı çok sayıda topuna Türkler, Boğaz'ın giriş kısmının iki yakasındaki toprak tabyalarda ve açıkta onyedi adi ateşli topla karşılık veriyorlardı. Orhaniye ve Ertuğrul tabyalarındaki on yedi toptan dördü on iki bin, diğerleri ise yedi bin beş yüz metre menzilliydiler.

Zırlıların namlularında alevlerin görünmesiyle, karşıdaki Kumkale'den havalanan toz bulutunun içinde sarı, kırmızı, mavi şimşeklerin çakması bir oluyordu. Zırlıların değişik yerlerinde, dumanlar arasında alevler yanıp, sönyüyor; mermilerin düştüğü tepelerden toprak kuru fiskiyeler gibi yukarı savruluyor, havada bir an kaldıktan sonra aşağıya dökülüyor, gök kubbe top seslerine dar geliyordu. Bu tufana ancak Ertuğrul Tabyası karşılık verebiliyordu; ama ne sesi duyuluyor, ne de mermisinin düştüğü yer belli oluyor; sadece koyu kurşunilikte bir kızılılık yayılıp, siliniyordu. Zırlılardan birisi öne çıkınca, Orhaniye Tabyası'ndan da ateş başladı.

Seddülbahir'e atılan ilk mermiler arkalarına düşmüştü; bir mermi de önlerinde patlayınca Binbaşı Talât, hedef tespitine çalışıldığını anladı. Bataryanın yapabileceği bir şey yoktu. Müttefik zırlıları atış menzillerinin dışında kaldıklarından erler ve subaylar cephaneliğin bitişiğindeki, üstü kalın toprak tabakasıyla örtülü sığınağa girmişlerdi. Binbaşı Talât bataryanın yanındaki siperdeydi; oradan takip ettiği zırlıların atış menzillerine yaklaşmalarını bekliyordu; fakat onlar mesafelerini koruyarak mermi yağdırmaya devam ediyorlardı. Dürbününü onlardan ayırmıyordu; önce bir alev ve duman yığını görünüyor, sonra yeri göğü sarsan dehşet verici bir gümbürtü kopuyordu.

Gerilerinde yükselen tepeciğin arkasındaki çukurda bağlı atların üzerine bir mermi düştü. Tam isabet alan at parçalanırken, yaralananlardan bir tanesi can havliyle ipini koparıp acı acı kişneyerek vadilerde kayboldu.

Seddülbahir'e mermi sağanağının yoğunlaştığı sırada siperden düşmanı takip eden Binbaşı Talât korkunç bir patlama ile sarsıldı. Çevresini zifiri bir karanlık kaplamıştı, burnunun ucunu bile görmiyordu. Bombardıman devam ediyor, bütün zemin zangır zangır sallanıyor; taş, toprak göğe savruluyordu.

Bombardıman kesildiğinde ortalığa ölüm sessizliği hakim oldu. Havada uçuşan toz, toprak bulutu azalıyor, Binbaşı Talât'ın çevresini saran zifiri karanlık yavaş yavaş aydınlanıyordu. Elinin tersiy-

le gözlerini oğuşturdu. Artık net bir şekilde görebiliyordu; şaşırıldı! Gözlerine inanamadı! Topların namluları yerlerinden fırlamış, bazıları çökmüş, taş ve toprak bataryaya dolmuştu.

Müttefik zırhlıları ufukta kaybolurken, bataryaya gelen piyade bölüğünün sığınağındaki bazı subay ve erler de binbaşı Talat gibi şaşkına döndüler. Daha kendilerine gelemeden, bir merminin cephaneliğin havalandırma deliğinden girip infilâk ettiği, bitişiğindeki sığınakta pek çok şehit ve yaralının bulunduğu, bazı askerlerin de toprak altında kaldığı haberini alan Binbaşı Talât etrafını zifiri karanlığa gömen o korkunç patlamanın sebebini anlamıştı.

Cephaneliğe koşan subay ve erlerin arasında saçları kırılmış, yüzündeki çizgiler derinleşmiş Oğuz Amca, en önde gidiyordu. Onları gören değişik sığınaktakiler de fırladılar.

Sığınak ve cephanelik darmadağın olmuştu. Taşlar arasında gövdeler çırpınıyor, toza bulanmış kanlı bir kol çimenlerin üzerinde duruyor, bacağı kopmuş bir asker feryat ediyordu!... Soluk soluğa gelenlerin bir kısmı hemen yaralıları sırtlarına alıp sargı yerinin yolunu tuttular. Diğerleri de yıkıntuların altında kalanları kazma kürekle çıkarmaya başladılar. Taş ve toprağın altında kalanların bazısından hiç ses çıkmıyor, bazısından feci iniltiler geliyordu. Bir erin ezilmiş başı, hepsini çok etkiledi; ama duramazlardı; belki toprak altında kalanların bir kaçını daha kurtarabilirlerdi.

*

* *

Siperlere serili kuru ot ve saman doldurulmuş yataklar yorgunluklarından onlara kuş tüyü gibi gelir, başını yastığa bırakan hemen uykuya daldardı. Ama bu gece Oğuz Amca bir türlü uyuyamıyor, sık sık zihninden, “Anası, babası oğullarının başını görseler çıldırırlardı” diye geçiriyordu. Sarıkamış cephesindeki oğulları da gözlerinin önündeydi. Nasıl olduysa, o ezilmiş başla, oğlu Akif’in gövdesi birleşiyormuş gibi geldi ona! İçi titredi!... Aslında böyle vesveselere gerek yoktu; her şey Allah’ın takdirindeydi. Bildiği duaları okudu; ertesi gün zinde olmalıydı; kendini uyumaya zorladı; uyuyamadı. Tekrar tekrar okudu... Üzerlerinde donuk bir kurşunî kapağı andıran gökyüzünde yıldızlar seyrekleşince dalmıştı.

14 • Çanakkale Mahşeri

Dağı taşı inleyen rüzgâr çığlıklar savuruyor; toz bulutuna dönüşmüş kar nefeslerini tıkamasına rağmen, süngüleri takılmış tüfeklerini ellerine almış askerler Ruslar'a saldırıyordu. Binlerce askerin arasında oğulları Hasan ile Akif'i de görüyordu. Tepeler yükseldikçe, sanki rüzgârın zincirleri iyice boşalıyor, yoğunlaşan kar tanecikleri ortalığı göz gözü görmez hale getiriyordu. Düşen kalkamıyor, ama çoğu tepeleri aşıyordu.

Tipi daha da şiddetlendi; askerler birbirlerini kaybetmemek için bir elleriyle tüfeklerini tutuyor, diğer elleriyle yanındakilerin kollarından, omuzlarından yakalıyorlardı. Rüzgârın önünde duvar meydana getirmeleri, durumlarını daha da güçleştiriyordu. Birbirlerine iyice yaklaşarak bir daire oluşturdular; başlarını önlerine eğdiler. Sırtlarına, omuzlarına vuran rüzgâr vınlayarak, kaynaşan toz bulutunun arasına dalıyordu. Yalnız Akif ile Hasan saldırmaya devam ediyorlardı. O ezilmiş baş, önlerindeki tepede duruyordu. İkisi de onu alıp, kendi başlarının yerine oturtacaklardı. Oğuz Amca bağırmağa başladı.

- Hasan! Akif!

Rüzgârın çığlıklarından sesini duyuramıyordu; duysalar, duracaklar, kurtulacaklardı. Bütün gücünü sesinde toplayarak tekrar bağırdı;

- Akif! Hasan!

Sesi Yahya Çavuş'u uykusundan çekip çıkardı. Oğuz Amca aynı güç, aynı endişeyle bağıırıyordu.

- Akif! Hasan!

Yahya Çavuş yatağında doğruldu; bakışlarını sağ yanında yatan Oğuz Amca'ya çevirdi. Sıkıntılı bir rüya gördüğünü anladı. Elini uzatıp:

- Oğuz Ağabey! Oğuz Ağabey! diyerek sarstı.

İrkilişlerle kendine gelen Oğuz Amca'nın göğsü telâşlı telâşlı kalkıp inerken, Yahya Çavuş sessizce ona bakıyordu.

- Sıkıntılı bir rüya gördüm Çavuş.

- Allah hayır etsin.

- Hayır eyler inşallah

Hava bıçak gibi keskindi; Yahya Çavuş yorganını başına çekti. Diğer tarafa dönen Oğuz Amca bir türlü uyuyamıyordu. Akif ve Hasan gözlerinin önündeydi; yüzlerine bakmaya kıyamadığı evlât-

larının acılarına dayanabilir miydi? Karısını, oğlu Mustafa'yı, kızı Nadiye'yi kara haber ne hale getirirdi?...

Kalktı; fiçilerin yanına gitti. Abdest alıp siperden çıktı. Dondurucu bir ayaz vardı. Bakışlarını çevrede gezdirdi; tabiat tatlı bir alaca karanlık içindeydi. Dağlar, tepeler sessizliğe gömülmüş, demir renkli deniz de uykuya dalmıştı. İki rekât namaz kıldı. Dua ederken gözleri yaşardı; içli yakarışlarla ellerini yüzüne sürdü.

*

* *

Tepelerdeki nöbetçiler, Müttefik donanmasının üs edindiği Limni, Bozcaada ve Gökçeada'da hareket olup olmadığını gözetlerken, askerler istihkâm subaylarının nezaretinde kazma kürekle tabyalarını tamir ediyorlardı. Uzunca boylu, geniş omuzlu, sağlam yapılı Oğuz Amca'nın yüz çizgilerinden ter damlacıkları süzülürken, içinden "Rabbim, rüyamı hayırlara tebdil et" diyordu. Onun çabası çocuğu yaşındaki askerleri de gayrete getiriyordu. Çimento ve demir olmadığından taş, topraktan yararlanıyorlardı. Şiddetine yakından şahit oldukları bombardımana taş ve toprağın dayanamayacağını biliyorlardı; ne care ki ellerinde başka imkân yoktu.

Topları onaran ustalara yardım ederlerken Yahya Çavuş zihnini kurcalayan sorunun önüne geçemedi.

- Usta, topların menzilini uzatamaz mıyız?

Soğuğa rağmen uzun beyaz sakallarından ter damlayan Halil Usta gülümsedi.

- Çavuş, dediğin fabrikanın işidir.

Esmer, kök gibi bir delikanlı olan Yahya Çavuş, "Ah bu topların menzilleri uzun yapılsaydı" diye içinden geçirirken Boğaz'ın karşı yakasında, Kumkale ile İntepe istihkâmalarının arasındaki tepecikte gözetleme görevinde bulunan Teğmen Hüsameddin de aynı şekilde hayıflanıyordu.

*

* *

Teğmen Hüsameddin bombardımanı gözetleme yerinden çare-

sizce seyretmiş, solundaki Kumkale ile karşısındaki Seddülbahir tabyalarının nasıl yerle bir edildiklerini görmüş, bu elîm manzara karşısında elinden bir şey gelmemesi onu canevinden yaralamıştı.

Bir kumandan olarak, askerlerin kendisine emanet edildiğine inanır, onlara iyi muamele etmeye çalışır, fırsat buldukça, üst ast ilişkisini zedelememeye dikkat ederek, hal hatır sorar, onlarla konuşurdu. Onlardan pek yaşlı olmamasına rağmen, kendisini bir baba gibi görür, aralarında ayırım yapmamaya dikkat ederdi. Ama Konyalı Mıstık biraz farklıydı; zira o her söylenene inanacak, her şakaya kanacak kadar saftı. Ufak tefekti; gayet bol olan elbisesi, yuttuğu sıksa vücudunu daha da küçük gösterirdi. Kabalağı da genellikle düzgün durmaz, başına büyük geldiğinden bir tarafa yıkılırdı.

Gene düşünceli, hüzünlü olan Teğmen Hüsameddin hayallerini daha içten yaşamak için akşam güneşinde yamaçtaki dikenliklerin arasında dolaşırken Mıstık'a rastladı. Namazını kılmış, postallarını giyiyordu.

- Mıstık, saatin yok; namazını neye göre kılıyorsun?

Mıstık'ı hafif bir ter bastı.

- Ellerimle ölçüyorum kumandanım.

- Nasıl ölçtüğünü göster bakayım.

Ellerini Teğmen Hüsameddin'e doğru uzattı.

- Dört parmak bir saat eder.

Başparmaklarını kıvrırıp, el ayalarını üst üste getirerek saymaya başladı.

- Bunu nereden öğrendin?

- Köydeki imamdan.

- Ya güneş görünmüyorsa?

- O zaman iyice kanaat getirince kılarım.

Zayıf, çelimsiz Mıstık'ın yüzü kızarmıştı. Kumandanı ile konuşurken sıkıldığı anlaşılıyordu. Onu daha fazla zorlamamak için,

- Aferin Mıstık, Allah kabul etsin, diyerek yanından ayrıldı.

*

* *

Türk savunmasını hırpalamak için sık sık bataryaları bombardıman eden Müttefik donanmasına ait bir muhrip, havanın kapalı ol-

duğu bir günde Boğaz'ın önlerinde görüldü. Nereden ve nasıl geldiğini kimse anlayamamıştı. Orhaniye Tabyası'ndan atılan üç mermi çevresine düşünce, menzil dışına kaçtı. Ama aradan çok geçmeden zırhlılar bulutların içinden çıkmaya başladılar.

Seddülbahir Tabyası da top başı yaptı. Müttefik zırhlıları çok uzaktaydılar. Biraz daha yaklaştıklarında Tabya Kumandanı Yüzbaşı Tahsin askerleri sığınağa gönderecekti; fakat toplara ilk mermilerin sürülmesi, hazırlıkların yapılması gerekiyordu.

Zırhlılar atış menzillerine yaklaştığında askerler sığınağa geçtiler. Yüzbaşı Tahsin de bataryanın yanındaki sipere girdi; oradan gözetliyordu. Bordalarını istihkâmlara çevirip, atış talimi yapar gibi, endişe duymadan, hiçbir karşılık görmeden atışa başladılar. İlk mermileri ya tepelerde patladı veya denize düştü. Rasat ve düzeltici işaretlerle isabet kaydetmeye çalışarak öğleye kadar devam ettiler. Ateşi kestiklerinde Yüzbaşı Tahsin'in üzerinde bir süre toz bulutu ve barut dumanı dolaştı.

Boğaz'ın açıklarında Müttefik zırhlıları sakın sakın duruyorlardı. Anadolu ve Rumeli yakasındaki tabyalar derin bir sessizliğe gömülmüşlerdi. Yahya Çavuş'la, Oğuz Amca aynı siperde idiler; Yahya Çavuş daha genç olmasına rağmen, ikisi de diğer askerlerden yaşlıydılar; birbirlerinden pek ayrılmazlardı. Bacalarından yükselen dumanları bulanık havada eriyen zırhlılardan gözlerini ayırmayan Yahya Çavuş:

- Ezine'nin Koçali Köyü'nden Yahya Çavuş, piyade tüfeğiyle bunlara ne yapsın, dedi.

Zırhlıları dikkatle izleyen Oğuz Amca'nın hırsı sesine yansıyor-du;

- Merak etme Çavuş; piyade tüfeğinin de iş göreceği zaman gelir.

Akşam üstü tekrar bombardımana başladılar. Mermilerin düştüğü yerlerden simsiyah sütunlar halinde taş, toprak fıskırırken, bataryaların sükütu devam ediyordu.

Bir süre sonra iki zırhlı, karşılık veremeyecek durumda olduklarını tahmin ettiklerinden, Boğaz'ın girişindeki tabyaların kalıntıları- nı ortadan kaldırmak maksadıyla yaklaşınca, menzillerine girdikleri Ertuğrul ve Orhaniye tabyalarından ateşe başlandı. İsabetli atışların zırhlıları vurduğunu gören Yüzbaşı Tahsin yerinden fırlamamak için kendini zor tutuyor, fakat ne yazık ki arzulanmış sonuç bir türlü elde

18 • Çanakkale Mahşeri

edilemiyordu; zira düşman zırhlıları karşı koymaya çalışan topların batıramayacağı kadar dayanıklıydı.

Akşam karanlığı basarken, Gökçeada'dan havalanan keşif uçağı, Müttefik donanmasının çekilmesiyle tabyaların üzerine çöken sessizliği dağıtıyor, hasar tespitine çalışıyordu. Fazla hasar yoktu; bunda sahte bataryalar önemli rol oynamıştı.

*

* *

Müttefik saldırılarını manşetten veren İstanbul gazeteleri, Çanakkale'yi geçmekteki kararlılıklarına dair Batı basınından iktibaslar yapıyor, Türklerin azimli direnişlerini heyecanlı üsluplarla işliyorlardı. Darülfunun*, Medreselerin sınıfları gün geçtikçe seyrekleşirken eli silah tutabilen gençler gönüllü yazılmak için Askerlik Şubelerinin, Harbiye Nezareti'nin önünde uzun kuyruklar oluşturmuşlardı.

Yılın son ayında İstanbul'da yazdan kalma bir gün yaşanıyor, masmavi gökyüzünü, kaldırım taşlı caddeleri, kafesli evleri tatlı bir güneş aydınlatıyordu. Fatih parkı'nda gazete okuyan tıbbiye öğrencisi Hasan Şakir, Dilâra'nın geleceğini unutacak kadar dalmıştı. Dilâra sessizce, mesafeli bir şekilde banka oturdu.

- Hayırlı sabahlar efendim.

Ayağa kalkan Hasan Şakir hafifçe heyecanlandı; üflenmiş su gibi ürpertili yüzüne bir şafak rengi karışıyordu.

- Kusura bakmayın gelişinizi fark edemedim. Dalgınlığıma verin; hoş geldiniz.

Yüzünün rengi ve gözlerinin yeşilinden, sık bir eşarpın örttüğü saçlarının kumrallığı anlaşılıyordu. Kılığı, kıyafeti, giydiğini kendine yakıştırmaması zevk sahibi olduğunu gösteriyor, bir goncanın açılışını andıran gülümseyişi dudaklarından eksik olmuyordu. Hafif çatık kaşlı, zeki bakışlı Dilâra uzun boylu sayılırdı. Hiçbir zaman dile getirmemelerine rağmen ikisi de birbirini sözlüsü olarak görüyordu. Hatta bunu yakınları da biliyorlardı. Gazeteyi katlayıp cebine sokan Hasan Şakir:

* Üniversite.

- Bütün Batı basını Çanakkale’de fazla dayanamayacağımızı yazıyor, dedi. Pek de haksız değiller. Daha üç yıl önce, derme-çatma Balkan devletlerine yenildik. Doğal olarak dünyanın en kuvvetli donanma ve ordularına karşı koyabileceğimize ihtimal vermiyorlar.

- Her milletin yükseliş, düşüş dönemleri vardır. Böyle hazin günlerin bizim neslimize rastlamasını istemezdim; ne yapalım ki rastladı. Şimdi ‘kader’ deyip sabretmeli, fedakârlıktan kaçınmamalıyız. Beni daha çok yaralayan, yüzyıllardan beri beraber yaşadığımız gayri müslim vatandaşlarımızın bayram yapmaları, karşılama komiteleri kurmaları oldu.

İç çeken Hasan Şakir’in sesi de kederliydi.

- Dün Beyoğlu’nda Müttefik donanmasının Sarayburnu’nda görüldüğüne dair bir şayia yayılmış; dükkânlar kapanmış, sevinç çığlıklarıyla sahile koşmuşlar.

- Geçen gün bir gazete İstanbul’a girecek işgal ordusunun Cadde-i Kebir”de yapacağı resmi geçidi yakından izleyebilmek için camların kiralandığını yazdı.

Çanakkale’ye gönüllü gitmeye karar veren Hasan Şakir’i dedesinin yalnız kalması, bir de Dilâra düşündürüyordu. Ama Dilâra’nın konuşmaları onu cesaretlendirmişti.

- Bilmiyorum nasıl bulursunuz; zaman zaman içimden Çanakkale’ye gönüllü gitmek geçiyor.

Yanakları hafifçe pembeleşen Dilâra’nın gözlerinde tutuşan gülümseme, yüzünü ilkbahar sabahlarındaki sis perdesi ardından görünen güneş gibi aydınlatıyordu.

- Yakınlarınız da iftihar eder.

Hasan Şakir’in bakışlarına düşen pırıltının sıcaklığını hisseden Dilâra devam etti:

- Sizden de o beklenir; fakat dedeniz tamamiyle yalnız kalmaz mı?

- Vatan ve millet denince, dedemin gözlerinden yaş gelir. Bağına taş basar, izin verir. -Kısa bir süre düşündükten sonra gözlerini tekrar Dilâra’ya çevirdi

- Size Raif kanalıyla mektup yazmak isterim; tabii izniniz olursa.

Yeşil gözlerinde ufuksuz bir sevinç derinleşirken Dilâra cevap verdi.

* İstiklâl Caddesi.

20 • Çanakkale Mahşeri

- Çok memnun olurum.

*

* *

Müderris Rasih Efendi, torunu Hasan Şakir'i bir gün önce kendi eliyle şubeye teslim etmişti. Oğlu Dömeke'de şehit olmuş, şimdi sıra torununa gelmişti. Aslında gönüllü gitmesini istememişti; çünkü elde avuçta bir o kalmıştı. Ama torunu gibi ana baba kuzuları olan öğrencilerine; 'Gidin, vatanın imdadına yetişin' derken, Hasan Şakir'e gitme diyebilir miydi?

Bastonuna dayandı; terlerini silmek bahanesiyle yaşlarını kuruladı. Torunu gözlerinin önündeydi. Asker elbisesi nasıl da yakışmıştı!... Kışlaya sevk edilmek üzere arabaya bindiğinde arkadaşlarının arasından ona niçin öyle mahzun bakmıştı? Gönüllü yazıldığına pişman mı olmuştu?

Kendisini teskin etmenin yollarını arıyor, ama duygusallığını yemiyordu. Gelininden sonra hanımı da ölmüş, yalan dünyada bir tek torunu kalmıştı!... Bu halde derse gitmek istemiyordu; torunun arkadaşlarını görünce, hislerine nasıl hakim olacaktı?... Ne çare ki ders başlamak üzereydi; bastonuna dayanarak yürüdü.

Ayakta ders verecek gücü kendinde bulamadı; alışkın olmadığı halde kürsüdeki sandalyeye oturdu. "Bugün ne anlatacaktım?" diye düşünürken aklında torunu vardı; bakışı, duruşuyla ne kadar da masumdu... Nemli bakışlarını öğrencilerinde gezdirirken, sık sık beraber gördüğü arkadaşları gözüne çarpıyordu. Birden ayağa kalktı.

- Hassasiyetimi bağışlayın evlatlarım. Dün torunumu şubeye teslim ettim. Zaten gönüllü yazılmıştı. İşgal altındaki milletimizin durumu ortadayken, vatan en kara gününde çocuklarından vefa, fedakarlık beklerken ona gitme diyebilir miydim? -Gözyaşlarını tutamıyordu- Haysiyetsiz yaşamaktansa, ölmek daha iyi değil mi?

Hasan Şakir'in en yakın arkadaşı Yusuf'un, kitaplarını toplayıp, sınıftan çıkması bir işaretti sanki. Nevzat, Sabri, diğerleri de onu takip ettiler. Konuşmasına devam eden Rasih Efendi'nin heyecanı doruk noktasına varmıştı; soluğu daralıyor, tir tir titriyordu.

- İçinde bulunduğumuz sıradan bir savaş değil. Çekileceğimiz yer kalmadı. Kaderimizin saati çalmıştır; ya yok olacağız, yahut da

şerefimizle yaşayacağız. En güçlü, en modern silâhlarıyla saldıran düşmana ancak canımızla karşı koyabiliriz!...

Bir ara karardığını zannettiği gözlerini oğuşturdu. Yanlış mı görüyordu? Sınıf bomboştı! Ne zaman boşalmıştı!

*

* *

Kaydı İstanbul'da olmayanların işlemleri Harbiye Nezareti'nde yapılıyordu. Bayezid Meydanı'ndaki Harbiye binasının önündeki uzun kuyruğa Rasih Efendi'nin öğrencileri de girmişlerdi. Ailesine haber vermeden gidişi Yusuf'un zihnini kurcalıyor, anne ve babasının razı olmayacaklarını düşünüyordu. Kendisini oyalamak için cebinden çıkardığı gazetenin manşeti, "Müttefikler kan istiyor"du. Okumaya devam etti. "Paris ve Londra'da büyük nümayişler yapılıyor. Halkın galeyanı geniş meydanlara sığmıyor. 'Berlin'e, İstanbul'a yürüyelim! Prusyalılar'ı, Osmanlılar'ı ezelim!' sloganları, vatan şarkılarıyla evlatlarını cepheye gönderiyorlar. Savaşa gönüllü katılan aydınlar, şiir ve yazılarıyla gönüllü iştirakleri teşvik ederken, yakışıklı genç şair Rupert Brooke'nın şu mısraları üniversiteli gençlerin dillerinden düşmüyor:

*'İşte şükürler olsun Tanrı'ya bizi uyardı!
Kavradı gençliğimizi uykudan uyandırdı.
Borazanlar selâm çaldı ufuk tanımayan bayrağa
Genç ihtiyar demeden bizi kaldırdı ayağa
Ölürsem eğer, beni şöyle hatırlayın
Uzak bir köşesinde yabancı ülkelerin
Brook bir avuç toprak oldu
Fakat İngiltere sonsuza kaldı.'*

Asker elbisesi giydiği gün yazdığı alev yüklü şu satırlar hemen hemen bütün gazetelerde yer aldı:

'İnanılmayacak kadar güzel bir şey bu!... Kaderimizin bize bu kadar yardımcı olacağını tasavvur edemezdim. Demek Galata Kulesi topraklarımızın altında paramparça olacak!... Demek deniz top gülleleriyle kana

22 • Çanakkale Mahşeri

boyanıp, müslüman leşiyle dolacak!... Demek Ayasofya'nın mozaikleri, halıları, İstanbul'un lokumları bizleri bekliyor. Demek ki bizler tarihte bir çağın dönüm noktasını yaratacağız. Oh Tanrım! Hayatımda bu kadar mutlu olmamıştım! Tamamen bir yöne akan ırmak gibi!... Birden anladım ki, çocukluğumdan beri hayatımın tek arzusu İstanbul'a karşı askerî bir harekâta katılmakmış...'

Yusuf'un ağzından sert bir şekilde:

- Kahrolsunlar, çıktı.

Sabri döndü.

- Niçin öfkelendin?

- Baksana neler yazıyor?

Konuşurken sıranın nasıl ilerlediğini fark edemediler. Yazılana göz kararıyla elbisesi, postalları veriliyor; derhal Taksim veya Metris kışlasına sevk ediliyordu.

BOĞAZ'IN GİRİŞİNDEKİ TABYALAR TAHRİP EDİLİYOR

Dalgalı denizin geniş bir alanına yayılmış zırhlıların savurdıkları dumanlar, durmadan yer değiştiren parça parça bulutlara karışıyor, tepeden dürbünüyle bakan Yüzbaşı Tahsin gözlerini onlardan ayırmıyordu. Zırhlıların arasında, dalgaların üzerinden sanki sıçrayarak gelen, kızaktan yeni indirilmiş, ilk defa savaşa iştirak eden Queen Elizabeth'in aradaki mesafeye rağmen gerçekten emsali bulunmayan bir gemi olduğu anlaşılıyordu. Bütün bataryalar top başı yaptı. Epeyce yaklaşmışlardı; Yüzbaşı Tahsin artık adlarını da okuyabiliyordu.

Donanma Boğaz'a yaklaştığı sırada Agamemnon, Suffren zırhlıları ve bir kruvazör filodan ayrılarak Yeniköy ve Bozcaada arasında yerlerini alırken diğerleri Tekkeburnu'ndan Gökçeada'ya uzanan hatta sıralandılar. Yüzbaşı Tahsin, bugüne kadarkilerden daha şiddetli bir saldırıyla karşı karşıya olduklarını anlamıştı. Her zamanki gibi zırhlılar, demirledikten sonra, uzun menzilli toplarıyla dövcekler, Türk bataryalarının ateş edemez duruma geldiklerini anla-

yınca da yaklaşp yakın mesafeden isabetli atışlarla kalıntıları temizlemeye, tarama gemileriyle de mayınları toplamaya başlayacaklardı.

Anadolu Yakası'ndaki küçücük tepeyi siper edinip gözetleyen Teğmen Hüsameddin'in gözleri önünde, gene vahim bir olay cereyan ediyordu. Tepelerde şimşekler çakıyor, zifiri karanlık sütunlar iç içe kaynaşarak göğe tırmanıyor, ağaçlar çatırıyor, ufuklar birbirine karışıyordu!... Zırhlıların gökleri yırtan seri toplarına Ertuğrul Tabyası iki topuyla cevap verebiliyordu. Orhaniye Tabyası'ndaki uzun menzilli bir topun namlu çemberi bozulduğundan kalan tek top ateşe katılıyor, yüzlercesine ancak üç topla karşı koyabiliyorlardı. Müttetikleri şaşırtmak amacıyla sahte bataryalarda pamuk yakılarak duman çıkarılıyor, gerçek oldukları izlenimi vermek için de yerleştirilen küçük toplarla arada bir atış yapılıyordu.

Öğleye doğru güvertesinde şiddetli bir patlama meydana gelen Agamemnon Zırhlısı, büyük bir sarsıntıyla geri çekilmeye başladı. Teğmen Hüsameddin'in sevincini, sağ tarafında sessizce seyreden Mıstık'ın sesi yarım bıraktı.

- Yaşa Ertuğrul!

- Ulan, burada ne işin var! Gebertirim seni! Doğru siperle!

Mıstık, yanından yel gibi uzaklaştı. Teğmen Hüsameddin dürbününü tekrar gözlerine götürdü. Bu kere öne çıkan Dublin krüvazörünü merceğine aldı. Ertuğrul Tabyası'ndan atılan mermilerin hemen yanına düştüğü, krüvazörün etrafındaki suların fışkırmasından anlaşılıyordu. O da menzilin dışına çıkınca, Ertuğrul Tabyası ateşini, Kumkale Tabyası'nı topa tutan Goluva Zırhlısı'na yöneltti. İsbetli atışları onu da tehdit etmeye başlayınca, uzaklaşp, uzun menzilli toplarıyla diğzer zırhlılar gibi dövmeğe devam etti.

Yaptıkları ayarlamalarla donanmanın mermileri artık Ertuğrul Tabyası'nın çok yakınlarına düşüyordu. Hedef tespit edilmişti; fakat ne yapabilirlerdi?... Çakılı topları bir yere kaçıramazlardı... Birkaç mermi art arda hemen yanlarında patlayınca, taş ve toprak tabyanın içine doldu. Toplar hareket edemez hale geldi. Askerler kazma küreklemlerle topların etrafını temizlerken isabet eden mermiyle uzun menzilli bir topun namlusu havaya uçtu, Teğmen Wöhrman* ile çevresindekilerin çoğu yere serildi. Birkaçı kanlar içinde can havliyle

* Çanakkale'de Alman subay ve teknik elemanları da vardı.

çırpınıyordu. Oğuz Amca elindeki küreği attı; çırpınanlardan birini omuzuna alıp, arkadaki sargı yerine doğru koştu. Erlerin bir kısmı da diğer yaralıları sırtlayarak onu takip ettiler. Mermi sağanağı, taş toprak serpintileri arasında sargı yerine ilk ulaşan Oğuz Amca'nın getirdiği asker, ne yazık ki yolda can vermişti.

Sol omuz başında görünen kan lekesi gittikçe büyüyen Yüzbaşı Semseddin, ne çevresinde olup bitene, ne de yarasına aldırıyordu. Gözlerini uzun menzilli diğer topun bozuk nişan tertibatına dikmişti. Şimdi ne olacaktı?...

Ertuğrul Tabyası sükût edince, mermiler Orhaniye Tabyası'nın çevresinde yoğunlaştı. Ölüm adım adım yaklaşırken onlar bir salvo daha yapabilmenin çaresini arıyorlardı. Taş, toprak tufanı üzerlerine çökünce, hareketli top da kilitlendi, tabya sessizliğe gömüldü. Bu mermi sağanağının altında bir şey yapmalarına imkân kalmamıştı; sığınağa çekildiler.

Oğuz Amca ile beraber yaralıları götüren diğer erler de dönüp sığınakta yerlerini aldılar. Müttefik filosu iyice yaklaşarak Boğaz'ın giriş kısmındaki bütün tabyaları topa tuttu. Zırhlılar gittikçe ateşlerini çoğaltıyor, sık sık yer değiştirerek tam isabet kaydetmenin yollarını arıyorlardı. Zelzeleye tutulmuş gibi sallanan sığınaklardan bakanların gözlerinin önünde kurulan cehennem, peşpeşe düşen mermilerle devamlı alevleniyordu.

Vennens ve Cornovalis Zırhlıları donanmadan ayrılıp Boğaz'a doğru ilerlerken, onları sığınaklardan çaresizce izleyen Türk askerlerinin bu dehşetin bir an önce bitmesine dua etmekten başka yapabilecekleri hiç bir şey yoktu. Mesafe azaldıkça artan ateşin etkisiyle siperler havaya uçuyor, tabyaların beden duvarları un ufak oluyor, sanki mahşer yaşanıyordu.

Zırhlılar, topları kısa menzilli Seddülbahir ve Kumkale Bataryaları'nın ateş alanlarına girdiklerinde, Tekbir getirerek koşan subay ve erler olanca hınç ve enerjileriyle ateşe başladılar. Zaman zaman kulaklarına çarpan imam Abdürrahim Efendi'nin gür sesiyle okuduğu Kur'an da askerler için ayrı bir moral kaynağı oluyordu. Oğuz Amca, Ezineli Yahya Çavuş ve diğer piyade askerleri cephanelikten devamlı mermi taşıyorlardı. Seddülbahir Bataryası'nın yanında dikilen Yüzbaşı Tahsin "Ateş!" derken kulaklarını parmaklarıyla tıkıyor, mermiler patlıyor, açıkta bulunması da askerlere cesaret veriyordu.

Ne çare ki kara barutla ateş eden eski topların önlerinden siyah dumanlar dağılıncaya kadar, Müttefik zırhlılarını görebilme ve yenisinden nişan alabilme imkânları yoktu. Bu zaman aralığında zırhlılar üzerlerine yüz mislini yağdırıyor, onları ateş tufanına boğuyorlardı. Tabyalar göz gözü görmez hale gelmesine rağmen, er ve subaylar yılmıyor, yeni bir mermi atmanın heyecanını ve hırsını yaşıyorlardı. Oğuz Amca, Yahya Çavuş ve diğer piyade erleri yaralanıp yere düşenleri sedyelerle sargı yerine götürüyor, aynı sedyelerle depolardan bataryaya mermi yetiştiriyorlardı.

Bu hengâmede ancak ikinci sularında bir mermi atabilen Orhaniye Tabyası'ndaki uzun menzilli top, bu atışla silindiri kırılınca işlevsiz hale geldi; oradaki hareketlenmeyi uzaktan görüp sevinenlerin sevinci uzun sürmedi.

Namlularına, vinçlerine, raylarına isabet eden mermilerle Seddülbahir'deki topların hemen hemen tamamı devre dışı kalmıştı. Müttefiklerin bütün şiddetiyle devam eden atışları karşısında daha fazla kayıp vermemek için siperlere çekilmek zorunda kaldılar.

Boğaz'ın girişindeki tabyaları berhava etmek isteyen Müttefiklerin ilk hedefi Seddülbahir'di; amansız bir ateş altında kalan siperler onları korumaya yetmiyordu. Köy değirmenin arkasındaki dere içine sığınmalıydılar. Üzerlerine kaydırılan ateş biraz daha yoğunlaşırsa, siperlerin altı üstüne gelir, hiçbirisi canlı kalmazdı. Yüzbaşı Tahsin avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı.

- Manga manga değirmenin ardındaki dereye çekileceğiz! İlk önce Birinci Manga! Fırlamaya hazır ol! Fırla!

Birinci Manga'dan sonra biraz bekledi; ateş kuzeye doğru kayınca İkinci Manga'ya aynı emri verdi.

Donanma Seddülbahir'de canlı bırakmamak için deniz kıyısından Alçıtepe Köyü'ne kadar tarama ateşi yapıyor, aynı kademeli ateşle geriye dönüyor, deniz kıyısına kadar iniyordu. Bu taramayı birçok defalar tekrarlardı. Attıkları yangın çıkartıcı mermilerle Seddülbahir Köyü alevlere teslim olmuştu.

Yağmurla beraber zifiri bir karanlık çökünce, bombardıman da durdu. Topçu Tabur Kumandanı Binbaşı Talât, tabyaların kontrol edilip, kendisine rapor verilmesini isteyince, Yüzbaşı Tahsin ve Yüzbaşı Şemseddin yanlarına birkaç asker alarak sessizce tabyalara indiler. Gece karanlığında el yordamıyla tabyaların durumunu tespiti

gayret ederlerken Seddülbahir Koyu'nda demirli Müttefik zırhlılarında çalınan bandoların, yapılan şenliklerin sesleri kulaklarına kadar geliyordu. Elllerinden ne gelirdi; düşman burunlarının dibindeydi; acılı halleriyle alay edercesine çalıp, oynuyorlardı. Ahmed Çavuş, nemli gözlerle tabyalarının durumunu anlamaya çalışıyor, Yüzbaşı Tahsin de topun kırık namlusunu hazin hazin okşuyordu.

Alçıtepe Köyü'ne çekilme emri üzerine, taşıyabilecekleri silâhları, kıymetli malzemeleri yüklediler. Çaresizliklerine göklerin bile gözyaşı döktüğü hissini duyarak, çamurlara bata çıka yürüyorlardı. Yol yokuştı; yükleri de ağırdı; ayağı kayıp düşen kalkıyor, yürümeye devam ediyordu.

Kolordu Kumandanı Esat Paşa Müttefiklerin merhametine güvenmediğinden, Alçıtepe halkını daha gerilerdeki köylere göç ettirmişti. Boş evlere girdiler; kuru tahtaların üzerine serildiler. Zaman geçtikçe ıslak elbiselerinin içinde titremelerine rağmen hiçkimse kendisinde kalkıp ateş yakmak tâkatini bulamıyordu.

Yüzbaşı Tahsin ölümüne yorgun olduğu halde uyuyamıyor, gözleri kapanır kapanmaz Müttefiklerin bando sesiyle irkiliyordu. Seddülbahir Koyu'ndan buraya gelemeyeceğini biliyor; fakat bir türlü bu duyugudan kurtulamıyordu.

Oğuz Amca da uyuyamıyordu; kendisi bu havada titriyorsa, Sarıkamış cephesindeki iki oğlu dondurucu soğuklara nasıl dayanıyorlardı?... Evde bir Mustafa kalmıştı; her şey ona bakıyordu. Karısı Hatice'nin boynu bükük hali, içinde bir kor gibi yanıyordu. Fakirlik ona bir gün göstermemiş, şimdi de hasret cehennemine düşmüştü. Ayrılırken feryat edip, koşarak boynuna sarılan kızı Nadiye, şimdi babasız ne yapıyordu?...

*

* *

Ocakta yanan ateşin ışığında Nadiye bulgur çorbasına ekmek doğramış, yiyordu. Annesi Hatice, "Sen ye, iştahım yok" demişti. Bir parça ekmek yer, öğünü savardı. Biraz da Mustafa'ya ayırmalıydı; gece yemek arardı.

Köyün yaşlıları, delikanlı çağına gelen gençleri, akşamları köy odasında toplanır; içlerinden o gün Kemaha gidip gelmiş birinin,

ilçede duyduklarını aktarmasını dinlerlerdi. Konuşmalar genellikle savaşa dairdi. İhtiyarlar savaş hatıralarından söz ederlerken, Mustafa'nın bakışlarında babası, ağabeyleri canlanırdı; onlar da dönecek, böyle anlatacaklardı. Buradaki konuşmaları can kulağıyla dinleyen Mustafa, çoğu kere annesi ve kızkardeşi yattıktan sonra eve gelirdi.

Hatice, süttten kesilmiş iki ineğini sağmış, büyücek tas ancak yarıya kadar dolmuştu. Yaşlarını Nadiye'ye göstermek istemediğinden, sütü kaynatırken duman kaçmış gibi gözlerini oğuşturdu. Akli artık her şeye eren Nadiye, annesinin gözlerini yaşlı görünce ağlamaya başlıyordu.

Babası ve ağabeyleri askere giderlerken feryat ederek ağlamıştı. O zaman kendi gözlerinden süzülen yaşların, annesinin gözyaşlarını daha da artırdığını anlamıştı. Şimdi de hasretlerini duyuyor; ama annesinin yanında ağlamamaya dikkat ediyordu. Kendisini tutamayacağını anladığı zamanlar, ya تنها bir yer bulur, yahut da yatağına girer, yorganını başına çekerdi.

Nadiye hem yiyor, hem de endişe ile annesine bakıyordu. O, ocağın başında sütün kaynamasını bekliyor, duman kaçmış gibi gözlerini oğuşturuyordu.

*

* *

Rasih Efendi, torunu Hasan Şakir'den mektup aldı. Mektubu Taksim Kışlası'ndaki temel eğitimden sonra sevk edildikleri Keşan'dan göndermişti. Aynı eğitim alayında bulunan Yusuf, Nevzat, Sabri ve diğer öğrencilerinin ayrı ayrı selâm ve hürmetleri de yüreğini okşadı.

Torunundan aldığı mektup onu hem çok sevindirdi, hem de boğazını sıkır gibi oldu. Sarayı andıran evde yapayalnızdı!... Türk Ocağı onun için bir sığınaktı. Eskiden orada lezzetine doyumlanmayan sohbetler yapılırdı; şimdi ise herkes üzgün, herkes tedirgindi. Ama gene de birkaç âşına yüz görürdü; dört duvar arasından iyiydi.

Kapıdan girdiğinde Ziya Gökalp, elindeki İngilizce gazeye bakıp Türkçeye tercüme eden Doktor Mürsel'i dinliyordu. "Hükümet Çanakkale'de elde edilen neticeyi değerlendirmek üzere Başbakan Lord Ausquit başkanlığında toplandı. Dışişleri Bakanı David Llyod

George, toplantıya iştirak etmeden önce basın mensuplarının sorularını cevaplandırdı. “Donanmamız İstanbul’a ne zaman giriyor?” sorusuna tarih vermekten kaçınarak; “Pek yakında” demekle yetindi.

Her ne kadar Savunma Bakanı emekli Mareşal Lord Kitchener ise de Çanakkale Savaşı’nın asıl kahramanı genç Bahriye Bakanı Sir Churchill; korkak, pısrık bulduğu muhalefeti sık sık köşeye sıkıştırdırken, son kabine toplantısında şunları söyledi; “... *Ekselanslar, herhalde artık bir tereddüdünüz kalmamıştır. Sizlere, bir elimizi bağlasalar, tek elimizle Boğaz engelini aşacağımızı söylememiş miydim? İşte donanmamızın muhteşem zaferi. Boğaz’ın girişindeki dört tabya berhava edilmiştir. Evet, bu cephe son derece isabetle açılmıştır. Tannenberg’de Almanlar karşısında ağır yenilgiye uğrayan dostumuz Rusya’ya yardım edeceğiz. Çarlık yönetimi, savaş aleyhtarı komünistleri ezecektir. Çanakkale-İstanbul su yoluyla onlar mühimmata, biz de sayısız asker gücüne kavuşacağız. Hepinizin takdir edeceği üzere, bu cephenin sonucu sadece bunlarla kalmayacak, kadavralaşmış Osmanlı Devleti ortadan kalkacak; bizim veya hasımlarımızın safına geçmekte tereddüt eden Bulgaristan, Romanya gibi Balkan devletleri yanımda savaşa katılacak, böylece Avusturya ve Almanya’ya doğudan da sıkı bir şekilde çembere alacağız. Yenilmez donanmamız Çanakkale Boğazı’nı aşınca, muzaffer ordumuz İstanbul’a girmeden, orada isyan patlayacaktır. Osmanlı’nın başşehrinde yaşayan, sayıları hiç de azımsanmayacak kadar çok olan Hıristiyanlar ve Levantenler, kurdukları komitelerle yapılacak şenliklerin şu anda programını hazırlamaktadırlar.”*

Churchill’in azınlıklara dair sözlerine içerleyen Doktor Mürsel gözlüklerini düzeltti, sesi de değişti:

- Muhterem Efendim; yüzyıllardan beri beraber yaşadığımız bu insanları incitmemek için milletçe azami dikkat gösterdik. Şimdi bunların yaptıkları nedir?

Ziya Gökalp’in durgun yüzünde belli belirsiz bir ışık dolaşp, silindi:

- Mürsel Beyciğim, herkes seciyesinin icabını yapar.

Müderri Rasih Efendi de kuşkusunu dile getirdi:

- Ne dersiniz Ziya Bey, dayanabilecek miyiz? Halkın hissi pek yanılmaz; Anadolu’ya göç başladı. Devlet arşivlerinin, bankalardaki altınların Eskişehir’e nakledildikleri de halk arasında fısıltı halinde dolaşıyor.

Üzüntüsü ve karamsarlığı sesinden anlaşılmasına rağmen Ziya Gökalp kendini iyimser yorumlar yapmaya zorladı:

- Bunlar doğru olabilir. Fakat devletin tedbir alması, savunmamızın gevşeyeceği manasına gelmez.

*

* *

Gece sabaha kadar binlerce asker istihkâm kazmış, siperleri birbirine bağlayan tünellerin bazılarını tamamlamış, sahra telefonları çekmiş; topların, obüs bataryalarının mevzilerini hazırlamış; her zamanki gibi, gün doğmadan kısa bir süre önce üstlerini çalı çırpı ile örtüp, siperlerine çekilmişlerdi. Anadolu yakasında ve Gelibolu Yarımadası'nda kalan tek tük nöbetçilerden birisi de Oğuz amca idi. Gün ağarıyor, karanlık eriyor, sisli bir sabahın ucu tepeciklerin ardından görünüyordu.

Oğuz Amca ile Yahya Çavuş aynı kaputu kullanırlar, nöbette olan giyerdi. Kaputunun yakalarını kaldırmış, tüfeğini omuzuna asmış Oğuz Amca, beş-on adımlık mesafeyi gidip gelirken gözlerini adalardan, Kabatepe'nin açıklarına demir atmış zırhlılardan ayırmıyordu.

Adalardan bir uçak havalanınca durdu. Kabatepe'ye doğru geliyordu. Çan çalmaya, ışıldak sallamaya veya sahra telefonuyla haber vermeye gerek duymadı. Çünkü Gelibolu'yu, Eceabat'ı, Çanakkale'yi veya diğer yerleşim birimlerini bombalamak niyetinde olsalardı, birkaç uçak birden kaldırırlardı. Daha çok geceleri yapılan bombardımanlar sırasında uyarılan halk basit sığınaklara girer, karartma yapılır, evlerden bir damla ışık sızmasına dikkat edilirdi. Tek uçakla keşifte bulunurlar, mümkün olduğu kadar alçalarak, yapılan çalışmaların resimlerini çekmeye gayret eder; ama tek tük nöbetçilerden başka bir şey göremezler, herhangi bir tespit yapamazlardı.

Uçak Gelibolu Yarımadası'nın kuzeyindeki Saros taraflarına yöneldiği sırada, Oğuz Amca'nın yanına Binbaşı Mahmud Sabri geldi; dürbününü gözlerine dayadı; gökte devamlı şekil değiştiren bulutların altındaki adalara bakmaya başladı. Merceğine aldığı Gökçeada, Bozcaada ve Limni'yi uzun uzun inceliyordu.

Uçak onlara yaklaşınca, sipere girdiler. Çalıların altında yürür-

30 • Çanakkale Mahşeri

lerken, art arda iki bomba patladı. Binbaşı Mahmud Sabri, Oğuz Amca'ya döndü:

- Cephanelikleri arıyor; şüphelendiği yerlere bomba attı.

Oğuz Amca cevap vermedi, sadece onu doğrular şekilde baktı. Uçak uzaklaştıktan sonra siperden çıktılar. Güneş denizin maviliklerinden kor gibi sıyrılmaya yüz tuttuğu sırada, adalarda da yoğun bir faaliyet başladı. Dürbününü sağa sola gezdiren Mahmut Sabri kendi kendine söyledi:

- Yeni teşebbüslerin arifesindeyiz; Allah koruyuculuğunu üzerimizden eksik etmesin.

Bir süre daha baktıktan sonra!

- Aman Oğuz Onbaşı, dikkatli ol, dedi.

- Emredersiniz.

Mahmut Sabri Tabur Karargâhına doğru yürürken Oğuz Amca sabahın dondurucu soğuşunu hafifletmek gayesiyle belli mesafenin içinde gidip geliyor; gözlerini adalardan, güneşin ilk ışıklarıyla parıldayan zırhlılardan ayırmıyor, aynı zamanda ailesini düşünüyordu. Bir önceki sabah, gençliği dikkatini çeken bir ere doğum tarihini sormuş, Mustafa ile yaşıt olduğunu öğrenince yüreğinde zehirli bir hançerin ucunu hissetmişti. Onun askere alınması dertlerine dert katardı. Tamamiyle yalnızlaşan evdekiler ne yaparlardı? Sarıkamış cephesindeki Hasan ile Akif'in korkusunu çekerken; bunlara bir de Mustafa'nın eklenecekti..

*

* *

Oğlu Mustafa'ya azık torbası yapmak için kaput bezi almaya parası olmayan Hatice, evde Nadiye ve Mustafa'nın olmadığı bir günde arka penceredeki perdeyi indirdi. Onların yanında gözyaşı dökmek istemiyordu. Bu kaçınıcı torbaydı, gidenlerin hiç birisi geri gelmemişti; ne zaman gelecekleri de belli değildi. Mustafa'nın da ayrılmasıyla kalabalık ev hayaletler diyarına dönecekti.

Biraz çökeleği, biraz peyniri vardı. Birkaç tane taze bazlama hazırladı; on yumurta haşladı. Torbaya doldururken sert bir hıçkırık boğazından fırladı; gözyaşları sanki tükenmez bir kaynaktan geliyordu. Dış kapının açıldığını hissetti; Nadiye gelmişti. Çabucak

gözlerini kuruladı; ne çare ki hıçkırıklarının, gözyaşlarının ardı arkası kesilmiyordu. Elindeki torbayla diğer odaya geçti. Nadiye şüphelenmişti; annesinin yanına gitmek üzereyken komşularının kızı Fatma çağırınca tekrar dışarıya çıktı.

Akşam eve gelen Mustafa annesinin üzüntüsünü fark etti; fakat bir şey söyleme gücünü kendinde bulamadı; gözyaşlarını zor tutuyordu. Nadiye'nin de bakışları annesindeydi; gözleri nemliydi. Birbirleriyle göz göze gelmemeye çalışarak Hatice'nin tavaladığı ekşimeği yediler.

Sabah köyün ortasındaki düzlükte davul zurna çalınmaya başlanınca, camdan bakan Hatice, muhtarın, köy ihtiyar heyetiyle birlikte ağır ağır evlere doğru yürüdüğünü gördü.

En sondaki evin önünde durdular; davulcu hızlı hızlı tokmağı vururken, zurnacı da zurnasının ucunu yukarıya kaldırıp, ince yanık bir havaya geçti. Avluda küçük bir kalabalık birikmişti. Elinde torbasıyla dikilen, askere gidecek delikanlı, büyüklerin ellerini öpmeye başladı. Kadınlar ağlıyor, çocuklar burun çekiyor, ihtiyarlar gözlerini siliyorlardı. Delikanlı davul ve zurnanın yanında dizilenlere doğru yürürken, ninesi arkasından bir maşrapa su döktü.

Hatice, yaşlarını çocuklarından saklamak için sürekli gözlerini kurularken, torbasını omuzuna asmış, ocağın yanında sıranın kendisine gelmesini bekleyen Mustafa, göz ucuyla annesine bakıyor, ağlamak için kendisini zor tutuyordu. Bir delikanlının ağlaması ne demektir? Annesi gözyaşlarını unuttur muydu?...

Muhtar, ihtiyar heyeti, askere gidecek birkaç delikanlı, uğurlayanlar, çoluk çocuk evlerinin önüne geldiler, davulcu tokmaklarını hızlandırdı; zurnacı zurnasının ucunu havaya kaldırdı, ayrılık nağmeleri çalıyordu. Mustafa bulanık bir sesle:

- Ana, ben gidiyorum, dedi.

Hatice koşup, oğluna sarıldı.

- Mustafam; bizi kimlere bırakıyorsun!

Dışarda davulun tokmakları sıklaşıp, zurnacının ayrılık nameleri gönüllere işlerken, Mustafa, yağmur gibi dökülen gözyaşlarını babasından kalan eski, yamalı ceketinin yenleriyle sildi. Nadiye'nin çığı arka odadan yükseliyordu. Dışarıya çıktı; delikanlıların yanında yerini alınca, davul ve zurna normal havalara döndü; yürümeye başladılar. Mustafa'nın başı önündeydi; ağladığının belli olmasını

32 • Çanakkale Mahşeri

istemiyordu. Sezdirmeden gözucuyla arkadaşlarına baktı; onların da başları öndeydi.

Davul, zurna, çevresindeki kalabalık evleri dolaşırken camdan onları görmeye çalışan Hatice'nin yaşları gittikçe artıyor, Nadiye'nin hiçkırıkları kesik kesik devam ediyordu. Köyün üst kısmına doğru yürüyorlardı. Hatice, önündeki ağaçların arasından onları görebilmek için başını sağa sola eğiyordu. Ne yazık ki tepeyi aşmışlardı; zurnanın sesi duyulmuyor, davul da artık derinden inliyordu. Hatice camın önünde kala kaldı.

Biraz sonra kapı vuruldu, köyün imamı Ömer Hoca'nın sesi geliyordu:

- Kızım Hatice, benim.

Başörtüsünün ucuyla gözlerini kurulayan Hatice kapıyı açtı. Karşısındaki ak sakallı Ömer Hoca'ya sarıği, cübbesi ayrı bir saygınlık veriyordu.

- Kızım, hem gazi karısı, hem de gazi anasıdır. Bir evden dört kişinin harbe gitmesi kolay değil. Fakat sabredeceksin; Allah sabredenleri sever.

- Hoca Efendi içeriye buyurun.

- Komşuları dolaşmak, evlatlarını uğurlayan anaları, babaları ziyaret etmek istiyorum. Ziyaretlerime senden başlamayı uygun buldum. En çok asker sen gönderdin. -Sesi değişti- Ah kızım, bu yalan dünyada Allah ve Peygamber için ne yapabilirsek, o bizimle gelecek. Ümmetimiz en karanlık günlerini yaşıyor. Fakir düştük; silâh ve cephanemizin yeterli olmadığını sık sık duyuyoruz. Düşmanlarımıza karşı sadece mücahitlerimizin cesaretine güveniyoruz. Allah yardımcıları olsun. Üzülme kızım; gazi anası, gazi karısı olmak her kula nasip olmaz.

Ömer Hoca'nın teskin edici sözleri Hatice'nin gözyaşlarını dindirmeye yetmedi. Başını önüne eğmişti.

- Giden gelmiyor Hoca Efendi.

Sesinde katıksız bir acı vardı.

- Biliyorum kızım; sabredeceğiz. Allah Kitabı'nda bizlere en çok sabır tavsiye ediyor.

*

* *

Boğaz'ın rüzgârı gene hoyratlaşmıştı. Kar serpiştiriyor, kuduran dalgalar durmadan sahilleri dövüyordu. Eceabat'tan atla dönen Binbaşı Talât kaputunun yakalarını kaldırmış, hanımının gönderdiği yün eldivenleri ellerine geçirmişti. Sıkı giyinmesine rağmen esen rüzgârı iliklerinde hissediyordu. “Ya hâlâ yazlık elbise giyen askerlerin hali nedir?” diye zihninden geçirirken ufukları inleyen bir patlama ile tepeler sarsıldı. Ürken atını zaptedebilmek için bütün kuvvetiyle dizginini çekti; huysuzlanan at kişneyerek şaha kalkıyordu. O anda Kepez Burnu açıklarında demirlemiş Mesudiye gemisinin güvertesinde koşuşma başladı. Top başı yapan askerler, Eceabat yönüne ancak birkaç mermi atabildiler; çünkü gemi iskele tarafına yatmış, batıyordu. Torpitoyu atan müttefik denizaltısı süratle uzaklaşırken kısa sürede batan Mesudiye'nin denizde çırpınan mürettebatını kurtarmak için sahildeki filikalar harekete geçti. Binbaşı Talât atını sahile sürdü. Yapabileceği bir şey yoktu; herşey karşı kıyıya yakın cereyan ediyordu. Askerlerin kurtarılışını izlerken değerlendirmelerde bulunuyordu. “Beş hatlık mayın demek ki yeterli değil. Müttefik denizaltısı sızabiliyor. Belki Marmara'da başkaları da var; mutlaka tedbir almalıyız; fakat gerekli malzemeyi nereden temin edeceğiz?...”

*

* *

Önemli olanlar bir yana, harcıalem malzemeleri de kıttı. Ter kokan yataklarda bile münavebe ile yatıyorlardı; hatta pek çoğu, “Şu saatler arasında, şu yatak bana ait” diyemez, boş bulduğu yatağa girerdi. Bu davetsiz misafirleri Yusuf pek umursamazdı; Hasan Şakir ise titizdi; yatağını mümkün olduğu kadar göz altında bulundurur, bir yabancıнын yatmamasına dikkat ederdi; ama sık sık yatağında uyuyan bir başkasına rastlardı.

Zığındere bölgesinde sabaha kadar siper kazmışlardı. Yataklarının bulunduğu istihkâmlara döndüklerinde Hasan Şakir sabah çorbasını bekleyemedi. Yusuf'a “Tayınımı alırsın” dedi ve yorganını başına çekti. Her zaman olduğu gibi, midisini kabartan ter kokusuna kısa bir süre sonra alıştı. Dilâra bütün güzelliği, dedesi bütün yalnızlığıyla gözlerinin önündeydi; her yatağa girişinde, bıkmadan,

usanmadan aynı hayali kurar; çoğu kere onlara doyamadan uykuya gömülürdü. Fakat bu kere bir türlü uyuyamıyor; sırtı, koltuk altları kaşınıyordu.

Büyük kazanlarla bulgur çorbası gelmiş, dağıtılıyordu. Tasını uzatan askerler acele ediyor, kazanların başında kargaşa yaşanıyor. Nöbetçi subay görünürlerde yoktu. Çorba dağıtanların biriyle Mendebur İdris arasında kavga çıktı. Mendebur İdris “Almadım” diye bağıyor, dağıtan da “Tasını iki kere doldurdum, şimdi kepeyi kafana yiyeceksin” diyordu. Bu tartışma Hasan Şakir’in uykusunu iyice kaçırmıştı. “Hiç değilse çorbamı içeyim” diyerek yatağından kalktı.

Fakat kazana yaklaşması çok zordu; dağıtan, etrafındakileri “Sana da verdim, defol” gibi sözlerle azarlamasına rağmen, önündeki itişme kakışma azalmıyor, Yusuf elinde tasiyla kenarda bekliyordu. Yanında Hasan Şakir’i görünce:

- Ne oldu, uyuyamadın mı? diye sordu.
- Her tarafım kaşınıyor, galiba uyuz oldum.
- Yok canım; uyuz yaz hastalığıdır. Bitlenmişsindir.

Hasan Şakir’in rengi attı.

- Ne? Bitlenmiş miyim?

Yusuf hafifçe gülümsedi.

- Neden şaşırдың ki? Çalı diplerinde iç gömleklerinin dikiş yerlerini elden geçirenlere hiç rastlamadın mı? Onlardan birisi bizim yatağa veya yanımızdaki bir yatağa yatmışsa sana da bulaşmış olabilir.

- Ey Rabbim! Helâya pislikten yaklaşamıyorum. Şimdi de yatağa mı giremeyeceğim?

- O kadar büyütmene gerek yok, alışsın.

Bu arada kazanların bulunduğu yerdeki kavga büyüdü. İtiş kakış sırasında kazan devrilince iş çığırından çıktı, tekme tokat birbirine karışırken bazı askerler tayın çuvallarına saldırdılar. Yusuf, Hasin Şakir’e:

- Kumandanların değerini şimdi daha iyi anlıyorum, dedi. Bugüne kadar böyle bir durum görülmedi. Çorba dağıtılırken başında büyük veya küçük bir kumandan bulunurdu. Bu kargaşada çorba içmemiz zor görünüyor; en iyisi gidip yatalım.

- Ben yatağa giremem ki! Bit var diyorsun.
- Artık sende de vardır, ama uyumak zorundayız.

Yatağa girdiler; biraz sonra Yusuf da kaşınmaya başladı. Hasan Şakir:

- Yusuf, gözlerim kapanıyor; ama dalamıyorum. Ne yapacağız?

- Ben de uyuyamıyorum. Sabret, hava biraz ısınsın. Öğleye doğru çamaşırlarımızı temizler, kumandana söyler, yatak ve yorganları, arka vadiye çıkarır, silkeler, dikiş yerlerini elden geçiririz.

Öylesine yorgunlardı ki ikisi de hem kaşınıyor, hem de uykunun kollarına sokuluyorlardı.

*

* *

Kumkale ile İntepe arasında, sahile bakan yamacın denizden görünmeyen kuytu yerinde, bir odadan büyücek, kırık dökük bir kulübede takımıyla barınan Teğmen Hüsameddin'in içinde akşamdan beri sıkıntı vardı; kesik kesik uyuyup uyanıyordu. Huzursuz olması için bir sebep yoktu. Bir kaç gün önce evden mektup gelmişti, herkes iyiydi. Sabah olmak üzereyken kalktı.

Nöbetçinin yanından geçerek sahile indi. Uykusuzluktan sersemlemişti, deniz suyu ile yüzünü yıkadı. Çömeldiği yerden Müttefik gemilerinin ışıldıklarına bakıyordu. Bu sırada, Boğaz'ı kontrol altında bulunduran Seddülbahir ile Kumkale'nin açıklarındaki iki zırhlı da kırmızı ve sarı ışıklarını yakıp söndürerek birbirleriyle anlaşmıyorlardı. Daha gerilerinde, denizi ablukaya almışçasına sıra sıra duran, ışıkları devamlı yanan gemilerde de gözlerini gezdiren Teğmen Hüsameddin; hepsinin birden saldırmaları halinde hangi imkanlarla karşı koyabileceklerini düşününce içinde soğuk bir titreme hissetti.

Gecenin karanlığında hörgüçler gibi duran tepelerin üzerinde gök mavileşiyor, dağılmış bulutların incecik bir sis halinde kaldığı doğu ufkunda pembelik yayılıyor, sakın sabahla tabiatın renkliliği ortaya çıkıyordu. Bütün tazeliğiyle gerçekten dünya ne güzeldi. Bakışlarını karşısındaki Seddülbahir'e, Morto Koyu'na, Gelibolu Yarımadası'nın kuzeyine doğru uzanan tepeciklere çevirdi. Bu tarifsiz güzellikleri seyrederken içinden, "Rabbim ne yazmışsa, o olur" diye geçirdi ve cebinde özenle sakladığı annesinin resmini çıkardı. Sadece şefkat dolu gözlerini görebiliyor, yüzünün hatlarını seçemiyordu. Resmi hürmetle kokladı; kırılıp, bükülmesinden endişe ede-

rek cebine koydu. Ayağa kalktı. İçinde bulunduğu sessizlik, ifade edemediği, onu hafifleten bir huzur veriyordu. Çünkü bu, kışın bir kristal parçasını andıran ölüm sessizliği değil; kokuların, renklerin dokuduğu canlı bir sessizlikti.

“Ne olacak?” kuşklarının öldürdüğü duygularını Boğaz’ın güzelliği, tabiatın zenginliği tekrar diriltmişti. Sahili, yamaçları züm-rüt gibi kaplamış çayırın çiçek kokan temiz havasını ciğerlerine dol-durarak bayır yukarı yürüyordu. Askerlerin bulunduğu sırta tırmanırken, tepenin üstünde bir tüfeğin mekanizma kolunun açılıp kapandığını duydu. Saatine baktı, nöbet değişimi olmalıydı. Nöbetçi, sahile indiğini arkadaşına söylememişse, bir yanlışığa kurban gi-debilirdi. Öksürdü, “Kim o? Parola?” diye sorulmasını bekledi, ses seda yoktu. Etrafını seyrederken iki askerin konuşmasını duyar gibi oldu. Biraz daha yaklaşınca sesler netleşti.

- Mıstık, ateşe hazır bulunacaksın, unutma!

- Unutmam.

- Denizin üzerinde bize doğru gelen bir şey görürsen, şu ipi çe-kecek, kulübedeki çanı çalacaksın.

- Biliyorum.

- Parola nedir?

- “Kılıç”

- Bizim kumandan deniz kenarına indi. Dikkatli ol; bir yanlışıklık yapma.

- Tamam.

- Gözünü denizden ayırma.

- Ayırmam.

- Ben gidiyorum. Sana söylediklerimi nöbeti devralana tekrar-larsın.

- Tamam hemşehrim.

O uzaklaşırken Teğmen Hüsameddin yürümeye başladı. Daha birkaç adım atmıştı ki Mıstık’ın sesini duydu.

- Parola? Kim o?

- Benim Mıstık.

Teğmen Hüsameddin Mıstık’ın yanına geldi. Yüzündeki tatlı ifa-de Mıstık’ın dikkatinden kaçmadı.

- “Parola”na cevap vermedim.

- Ses verdin ya kumandanım.

- Aferin Mıstık; işte böyle; gözünü denizden ayırma.

- Emredersiniz, kumandanım.

Bu sırada Boğaz'da nöbet bekleyen Müttefik zırhlılarından Çanakkale şehrine doğru art arda iki mermi atıldı. Birisi şehrin önündeki tepede patladı; toz bulutu yükseldi. Diğersinin nereye düştüğü belli olmadı. Teğmen Hüsameddin Mıstık'a döndü.

- Korktun mu?

-

Mıstık sadece sessizce gülümsedi.

*

* *

Giriş kısmındaki tabyalar imha edildiğinden, zırhlılar ve kruvazörler Boğaz'a üç kilometre kadar rahatça girip çıkıyorlardı. Müttefikler fırsat buldukça orta bölgedeki Türk topçusunu hırpalayarak, buradaki mayınları toplamaya çalışıyor, fakat Albay Cevat, danışmanı emekli Amiral Merten, Kurmay Heyeti'nin gayretleri ve askerlerin fedakârlıklarıyla istedikleri sonucu elde edemiyorlardı. Çünkü bu kesimdeki Türk topları Seddülbahir, Ertuğrul, Kumkale'deki gibi çakılı değil, daha küçük çaplı ve yer değiştirebilen cinstendi. Bu toplar, donanmanın bombardımanı sırasında gizli mevzilerde sessiz kalıyor, mayın tarama gemileri ortaya çıkınca, onları yoğun ateş altına alıyor, mevzilerinin tespit edildiğini fark ettikleri zaman da ateş keserek hızla mevzi değiştirip yeniden ateşe başlıyorlardı. Bir-iki saat önce tahrip ettiklerini zannettikleri bataryanın bir başka mevzide yeniden ortaya çıkması Müttefikleri şaşırtıyordu. Duman çıkaran sahte bataryalar da ayrı bir dertti.

Albay Cevat, karargâhtan ayrılmıyor; bataryaları dolaşp, eksikliklerin giderilmesine nezaret ediyordu. Orta bölgedeki Türk subay ve erleri için genel olarak akşam karanlığı ile başlayan, gece yarısına doğru kızışp, bazen güneşin ilk ışıklarına kadar devam eden mayın toplama hücumları adeta alışkanlık haline gelmişti. Saldırı başlayınca herkes ne yapacağını gayet iyi biliyordu; sonra da normal hayatlarına devam ediyorlardı.

Subayların eline nasılsa, "Binbir Gece Masalları" kitabı geçmişti. Mahrumiyet bölgesinde bu kitap onlar için değer biçilmez bir ha-

zineydi. Geceleri mayın toplama hücumunu beklerken, karargâhta toplanırlar; birisi okur, diğerleri dinlerdi.

Bir gece kitabı yüksek sesle okuyan subay “Hazerat” kelimesini “Haşerat” diye telaffuz edince, bir kahkaha koptu. Bitişikte uyuyan Albay Cevat uyandı. Genç subayların “Binbir Gece Masalları”nı okuduklarını biliyor, ama bilmezlikten geliyordu.

Bu kahkaha onu sinirlendirmedi; bilâkis memnun etti. Başka konularla ilgilendiklerine göre korkuyu yenmişlerdi. Korkuyu yenen asker ne yaptığını iyi bilirdi. Fakat uyumalıydı; sabahleyin yapacağı çok işi vardı. Uyandığını belli etmek için tuvalete çıktı; kapısının açıldığını duyan subaylar sessizce dağıldılar.

Albay Cevat, sabah erkenden Rumeli Mecidiyesi’ne gitti. Kara yağız, dik bıyıklı, sert bakışlı Batarya Kumandanı Yüzbaşı Mehmed Hilmi’den yapılanlar hakkında bilgi alırken, Köse Burnu açıklarından top sesleri gelmeye başladı. Albay Cevat çevredeki bütün bataryaları alarma geçirdi. Ama top sesleri devam etmedi. Karargâhla temas kurulup, ne olup bittiğinin öğrenilmesini emretti.

Çok geçmeden muhabere teğmeni Necdet, karargahtan aldığı haberi ilettili:

- Köse Burnu Kalesi’nin iki yüz metre kadar açıklarında bir düşman denizaltısı görülmüş. Limanda bulunan Nusret Mayın Gemisi ile İsa Reis Gambotu, yanlarında su yüzüne çıkan denizaltıyı ateşe tutmuşlar. Kendilerini denize atan on dört er dışında bütün mürettebatıyla batmış. Sağ kalanlar esir alınıp, Çanakkale’ye sevk edilmiş.

Albay Cevat bakışlarını Yüzbaşı Mehmed Hilmi’ye çevirdi.

- Marmara’nın artık hiç güvenliği kalmadı. Bir şeyler yapıp, tekrar kontrolümüze geçmesini sağlamalısınız.

*

* *

Teğmen Hüsameddin ve takımı derin uykudaydı. Havası iyice ağırlaşan kulübenin kapısındaki nöbetçi onu uyandırmaya koşarken, çan sesini duymuş, yatağından fırlamıştı. Bütün takımı uyandırdılar. Zaten elbise ve postallarıyla yatmışlardı. Bir solukta armalarını kuşanıp, siperlerde yerlerini aldıklarında, Boğaz’dan giren gemileri seçmeye çalışan Teğmen Hüsameddin yıldızsız bir gece olması-

na rağmen karartuların birbirlerini takip ettiklerini görebiliyordu. Telefona koştu; Tabur Kumandanı ile temas kurdu. Haberleri olduğunu öğrendi. Katiyen ses çıkarılmaması, ateş edilmemesi emrini aldı. Koşarak gelip, aynı yerden gözetlemeye devam etti. Bir taraftan da heyecanlanıyor; kendi kendine “Ne oluyor, niçin ateş edilmiyor?” diyordu.

Heyecanlı dakikalardan henüz birkaçı geçmemişti ki Boğaz’ın her iki yakasında ışıldaklar birden yandı. Ortalığın gündüz gibi aydınlanmasıyla ateşe başlanması bir oldu. Rumeli tarafından Mesudiye, Muinizafer, Anadolu tarafından da Kepez mantelli ve adi top bataryalarıyla mayın tarlalarını koruyan onbeşlik bataryaların alevleri tepelerin arasından fışkırıyordu. Ateşler zırhlıları pek etkilemiyor, ama mayın tarama gemilerini sarsıyor, sulara gömüyordu. Zırhlılar da uzun menzilli toplarıyla alevlerin görüldüğü yerleri ateş altına almıştı. Bir anda gecenin sessizliği kızılca kıyamete döndü. Dünyanın bir noktasında cereyan eden bu hengâmeyi Teğmen Hüsameddin tepedeki yerinden gözetliyordu. Düşen mermiler suları yükseltiyor, mayın tarama gemilerinde yangınlar çıkıyor, kurtarma gemileri filikalarla sulardan askerleri topluyor, feryatlar top gürültüleri arasında eriyordu. Devamlı yer değiştiren ışıldaklara bir türlü isabet ettiremeyen zırhlıların uzun menzilli topları tepelerde durmadan hedeflerini arıyorlardı. Çalılıkların arasında görünen alev, bir-iki dakika sürdükten sonra kayboluyor, bir başka noktada ölüm kasmaya devam ediyordu. Oğuz Amca, Yahya Çavuş, Yusuf, Hasan Şakir ve diğer piyade askerleri fundalıkların arasında donanmanın projektörlerine yakalanmadan, sedyelerle mermi taşıyorlardı. Sık sık yer değiştiren bataryaları bulmalarında irtibat erleri önemli rol oynuyordu. Birbirine çarpmamak için yavaş hareket eden koca zırhlılar, bir yerde görünüp, kaybolan alevleri kovalıyorlardı.

Saatlerce süren mücadeleden sonra mayın tarama gemileri ağlarını ve ırgıplarını toplayıp Boğaz’ı terk etmeye başladılar. Mayın gemilerinin önlerine geçen gambotlar çokça duman çıkararak onları gizliyor, Türk toplarının alevlerinin görüldüğü yerleri ateş altına alıyorlardı. Hafif yara alanı da bir zırhlı yedeğinde götürüyordu. Yanmakta olan birkaç mayın tarama gemisini kaderleriyle başbaşa bırakmışlardı. Geride kalan savaş gemileri mevzi tahmin ettikleri yerleri bombalayarak arkalarından gidiyorlardı.

*

* *

Fedakârca yapılan muharebeleri, alınan başarılı neticeleri bildirdikleri halde Churchill bir türlü tatmin olmuyor, bir an önce sonuç alınması için onları sıkıştırıyor, bütün telgraflarında şu cümleyi tekrarlıyordu: “Tekne ve insan kaybına bakılmadan, mayın toplama işi kesinlikle en kısa sürede tamamlanmalıdır.” Churchill hem savaşın uzamasından, hem de Alman ve Avusturya denizaltılarının Çanakkale’ye gönderileceğine dair alınan istihbarattan endişe ediyordu.

Halbuki Amiral Carden gece gündüz çalışıyor, ne gerekiyorsa yapıyordu. Hatta bu aşırı gayret sağlığını bozmuştu. Boğaz’ı geçen, İstanbul’u Türklerden alan komutan olmak hayalinin yüce bir tutku haline gelmesi, onu ayakta tutuyordu.

Adı her zaman şükranla anılacaktı; gelecek nesillere bundan daha büyük bir miras bırakabilir miydi?... Fakat gün geçtikçe rahatsızlığı artıyordu; artık ne sınırları tahammül edebiliyor, ne de kendinde enerji bulabiliyordu. Günden güne eriyor, artık hastalığını gizleyemiyordu. Sanki her gün kanından bir şeyler emiliyor, içi biraz daha boşalıyor, boş çuval gibi, ayakta duramıyordu. Doktorların şiddetle istirahat tavsiye etmelerine rağmen azimle direniyor, ancak çok tahlil bir askere nasip olabilecek bu tarihî fırsatı elden kaçırmak istemiyordu. Ne çare ki her geçen gün direnci biraz daha kırılıyordu.

Durumunu Yüksek Savunma Konseyi’ne bildirmek mecburiyetinde kalınca, yaptığı hizmetlerin takdirle anılacağı belirtilerek Londra’ya çağırıldı; ondan boşalan donanma komutanlığına da yardımcı Amiral De Robeck getirildi.

Amiral De Robeck bu görevi ağır başlılıkla karşılamanın lüzumuna inanıyordu. Hayatta şansın rolü gerçekten büyüktü; hiç ummadığı bir anda kendini Donanma Komutanı bulmuş, ebediyete intikal etmenin yolu önüne açılmıştı. Bahriye Bakanı Churchill’den aldığı şu telgraf da şevkini bir kat daha artırmıştı: “*Büyük bir güvenle Akdeniz Filo Komutanlığı’nı size veriyorum. Evvelce hazırlanmış hareket plânının derhal uygulanması konusunda hiçbir etki altında kalmadan karar vermenizi istiyorum. Kararınız olumlu ise, zaman geçirmeden uygulayınız. Olumsuzsa, sebeplerini bildiriniz. Şansınız açık olsun.*” Elbetteki kararı olumluydü; böyle bir fırsatı tepmek büyük bir aptallık olurdu. Onun

yerinde bulunabilmek kim bilir kaç subayın rüyasını süslüyordu!.. Kendisine duyulan güvene lâîk olmak da biricik emeli haline gelmişti; bu uğurda canının ne değeri vardı!...

*

* *

Adalarda yeterli su ve birbiriyle kaynaşması gereken birliklerin bir arada talim yapabilecekleri geniş bir alan bulunmadığından, Çanakkale'yi ve İstanbul'u elinde tutacak kara ordusu Mısır'ın İskenderiye şehrinde toplanıyordu. Oradan adalara veya İstanbul'a intikalleri kolaydı.

Çanakkale'nin işgal plânını Yunan Genel Kurmayı hazırlamıştı; ama karada yapılacak harekâtın riski kendisine ait olduğundan, "Akdeniz Seferi Komutanı" unvanıyla görevlendirilen General Hamilton hemen bir muhriple yola çıkmıştı. Türkler hakkında Lord Kitchener ona fazla bilgi vermemiş, sadece "Balkan Savaşı'ndan durumlarını biliyoruz; o bölgenin savunmasından Esat Paşa adında bir komutan sorumluymuş" demişti.

Bir eli hafifçe felçli, uzunca boylu, zayıf, elmacık kemikleri çıkık, yüz çizgileri keskin Hamilton, Akdeniz'in dalgalı sularını seyrederken, eski komutanı Lord Kitchener'in niçin kendisini tercih ettiğini düşünüyor, geçmişe dalıyordu. Boer harbinde Lord Kitchener'in Kurmay Başkanlığı'nı yapmış, Hindistan'ın değişik yerlerinde nice savaşlarda beraber bulunmuşlardı. Güvenine mutlak lâîk olmayı düşünürken, Lord Kitchener'in; "Çanakkale Boğazı geçilinceye kadar, mecbur kalınmadığı sürece kara kuvvetlerimizin savaşa iştiraklerini Savunma Konseyimiz uygun görmemektedir." cümlesi de devamlı zihnini kurcalıyordu. İki kuvvet arasında rekabet doğmaması açısından, ona hak veriyor, ama Boğaz'ı geçmek şerefının tamamen Amiral De Robeck'e ait olmasına da gönlü pek razı olmuyordu.

Mondros Limanı'ndaki karargâhında Amiral De Robeck, Hamilton'u çok sıcak karşıladı ve emrine Phaeton muhribini tahsis etti.

De Robeck karargâhında çalışırken Hamilton, Phaeton muhribiyle çevreyi dolaşmaya başladı. Kışın haşinliği kalmamış, bahar da kendisini tam göstermemişti. Bazı günler görünen güneş ufukları genişletiyor, emsalsiz güzellikleri gözler önüne seriyordu. Sessiz,

ayak değmemiş koylar, tertemiz deniz, hafif tepeciklerle uzayıp giden Gelibolu yarımadası, çam kokularını koynunda barındıran Anadolu yakası onu büyülemişti. Neden buralarda savaşların yapıldığını, destanların yazıldığını şimdi gayet iyi anlıyordu.

Hamilton, gözlemleri sonucunda, karaya çıkıp Boğaz'a hakim tepeleri işgal etmeksizin, yalnız donanma ile geçmenin ancak büyük kayıplarla gerçekleşebileceği görüşüne varmıştı. Boğaz ağır kayıplar verilerek geçilse bile, yeterli kuvvetle karadan güven altına alınmadıkça, hem Marmara denizi gibi bir torbaya giren donanmanın, hem de arkasından gelerek İstanbul'a karşı harekete girişecek olan kara kuvvetlerinin durumu tehlikeye girecekti. Bu kanaatini Amiral De Robeck'e söyleyip söylememekte kararsızdı; zira amiral bu görüşü zaferine ortak olmak için ileri sürdüğünü zannedebilirdi.

*

* *

Amiral De Robeck, İngilizlerin vurucu üstünlüğüyle övündükleri Queen Elizabeth Zırhlısı'nda komutanlarla yemekli bir toplantı düzenledi. Zırhlı'da lüks için ne gereklyse düşünülmüştü. İmparatorluklarının gücünü de masalarında görmek mümkündü. Savaşta bulunmalarına rağmen yemeklerinin kalitesi düşmemiş, yıllanmış şarapları eksilmemişti. Yumuşak melodilerle dokunmuş müzik dinlendirici bir hava estiriyordu.

De Robeck yemekten sonra içmeyi alışkanlık haline getirdiği purosunu yaktı. Koltuğuna yaslandı; yarı ettiği şarap bardağını kendisine yaklaştırdı. Zihni gene Türklerin seyyar topçu birliklerini kurnazca idare etmeleriyle meşguldü. Sabit bataryaları susturabilirlerdi; fakat obüs topları ve diğer sahra bataryaları durmadan mevzi değiştirip mayınları temizlemeye çalışan küçük gemileri etkili bir şekilde ateş altına alıyorlardı. Hatta donanma Boğaz'dan geçmeyi başarsa bile, seyyar bataryaların ikmal gemileri ile onları takip edecek taşıt şileplerine büyük kayıp verdirecekleri açıklı. Kayba rağmen kesin sonuç alacaklarına inancı tamdı. Zaten kaybı göze almayan komutan, zaferi ancak rüyasında görürdü. Bunun için de Churchill telgraflarında, "Tekne ve insan kaybına aldırmayın, yürüyün" demiyor muydu? Yine de alınabilecek tedbirlerle kaybı azaltabilirlerdi.

Toplantı başlayınca konuyu dile getirdikten sonra, komutanları dikkatle dinlemeye koyuldu.

Sükutu De Robeck'in gözünden kaçmayan Hamilton, konuşmaları en ince ayrıntılarına kadar takip ediyor, arada bir not alıyordu. Diğer komutanların söyleyecekleri bittikten sonra De Robeck ona döndü:

- Sayın General, siz ne diyorsunuz?

Karada gizlenen seyyar bataryaların imhası için yapılacak bir kara hareketinin kesin sonuç vereceğini De Robeck'in de düşünebileceğini tahmin eden Hamilton, bu konuyu paylaşıp paylaşmamakta kararsızdı. Gerçek fikrini okumak için beynine nüfuz edercesine bakan De Robeck ısrar etti:

- Evet sayın Hamilton, fikirlerinizi lütfeder misiniz?

Gözlerini ona çeviren Hamilton'un sesi ve rengi değişti:

- Türklerin savunma gücünü parçalamak için kara ve deniz kuvvetlerinin birlikte hareket etmelerinin faydalı olacağı kanaatindeyim.

De Robeck'in denizlerin fırtınasını andıran derin çizgili yüzü hiç renk vermedi; bu teklifi bekliyormuş gibi konuşmaya başladı:

- Çanakkale'yi ele geçirmeden, Boğaz'a tam hakim olmadan kara birliklerini Gelibolu Yarımadası'na çıkarmak, Türklerin tuzaklarına düşmek demektir. Oralarda ciddi tahkimatlar yaptıkları çekilen resimlerden az buçuk belli oluyor. Boğaz'ı açtıktan sonra, Ege Denizi'nden ve Boğaz'dan yapacağımız çapraz ateşle ufacak yarımada'yı cehenneme çeviririz. Ardından da kara birliklerimiz çıkar, arta kalanları temizler.

Hamilton bir şey söylemedi; Lord Kitchener'in de belirtmek ihtiyacını duyduğu Savunma Konseyi'nin kararı hafızasına çakılıydı; yetkili donanma, komutanı da Amiral De Robeck'ti. Boğaz'ın aşılmasında, ancak yardım istenmesi halinde kara birlikleri savaşa iştirak edecekti. De Robeck, Hamilton'un susmasını "ikna oldu" anlamında yorumladı. Churchill'in, Savunma Konseyi'nin, tabii Haşmetli Kral'ın da duydukları güvene lâıyk olacağından, İstanbul'a giren ilk komutan unvanına kavuşacağından şüphe etmiyordu. Gerek hava keşif subaylarının ve gerekse mayın tarama filo kumandanının, Çanakkale şehrinin yedi kilometre güneyindeki Soğanlı Dere hizasına kadar mayınların temizlendiğine dair verdikleri ra-

porlar da elindeydi. Oradan Çanakkale'ye kadar uzanan tabyaları susturmamaları için hiçbir sebep yoktu.

TOPHANELİ HAKKI MAYINLARI DÖŞÜYÜR

Dört yaşındaki kızı Hilâl'siz rüya görmeyen Tophaneli Hakkı, kumandanı bulunduğu Nusret mayın gemisini sefere hazırlarken heyecanını yenmeye çalışıyor, yapacakları işin önemini düşündükçe endişeleniyor, kalp rahatsızlığının nüksetmemesi dileğiyle sık sık sol göğsünü oğuşturuyordu.

Eldeki yirmi altı mayın, batmış gemilerden, değişik yerlerden temin edilmişti. Son imkândı; çok iyi değerlendirilmeliydi; bu da soğukkanlılık isterdi. Pala bıyıklı, sakın görünüşlü Yüzbaşı Hakkı görevini eksiksiz yerine getirmekte kararlıydı; aksi halde o cehen-nemî topların karşısında tabyaların tutunması çok zordu. O gün paşalığa terfi eden Albay Cevat'ın da ümitleri ondaydı. Şartların aleyhte olması görevini yerine getirmesine engel teşkil etmemeliydi; milleti ona paşalık vermişti; beklenen hizmeti mutlaka yapmalıydı. Müttefik donanmasının toplarını, emrindeki bataryaların durumunu bildiğinden, Yüzbaşı Tophaneli Hakkı'nın dökeceği yirmi altı mayın savunmanın bel kemiğini oluşturacaktı.

Müstahkem Mevki Mayın Grup kumandanı Yüzbaşı Hafız Nazmi, mayın uzmanı Üsteğmen Geehl de bu önemli görevde Tophaneli Yüzbaşı Hakkı'yı yalnız bırakmadılar. Nusret Mayın Gemisi'nin bütün mürettebatı hazırды. Dudaklarda sessiz dualarla, gece yarısına doğru Çanakkale önlerinden demir alıp dalgalı suları yarararak güne-ye yöneldiler. Arkalarında sürüklenen hafif hışırtı, çarpan yüreklere hüznü dolduruyordu.

Yüzbaşı Hafız Nazmi, Üsteğmen Geehl gemide beraber dolaşıyorlardı. Herkes pür dikkat görevinin başındaydı. Geminin elektrik subayı olan Teğmen Boyabatlı Hasan Abdullah'ın bütün hassasiyeti üzerindeydi. Herhangi bir eksiklik gözlerine çarpmadı. Geehl, Çarkçı'nın sağındaki camdan kıyıya ne kadar yakın seyrettiklerini anlamaya çalışırken, Yüzbaşı Hafız Nazmi Tophaneli Hakkı'nın yanına geldi. Sesinde içli bir sıcaklık gizliydi:

- Allah rast getire!

Âlemlerin Rabbinden merhamet dilediği belli olan duygu yüklü bir tonla karşılık verdi:

- Âmin!

Hava sisliydi; geminin ışıklarını söndürdükleri halde, sahili yakından takip ederek azami dikkatle mayın tarlalarından geçiyorlardı. Zaman zaman alevlenen rüzgârın önüne kattığı dalgaların kıyıya çarpmasıyla çıkan iniltiler sessizliğin derinliğinde erirken, Nusret Mayın Gemisi'nin burnu karanlık suları yarıyordu.

Yüzbaşı Hafız Nazmi, Yüzbaşı Tophaneli Hakkı'ya bir şeyler söylemek, heyecanlarını yatıştırmak istiyordu; fakat aklına bir şey gelmiyordu.

- İnşallah görevimizi eksiksiz yapar ve döneriz.

Kararlı bir sesle:

- Dönmemiz fazla önemli değil, dedi; ama görevi mutlaka yerine getirmeliyiz.

Yüzbaşı Tophaneli Hakkı'nın endişesi yerindeydi. Daha şimdiden Çanakkale Boğazı'nın güney kesimindeki tabyalar susturulmuş, Erenköy önlerine kadar Müttefikler için ciddi bir tehlike kalmamıştı.

Sükût kesilmiş tepeler, koylar sise gömülmüşlerdi; mayın tarlaları arasında yol alan Nusret Mayın Gemisi'nin çarkları, bacasından duman çıkmaması için düşük devirde çalıştırılıyordu. Müttefiklerin nöbetçi zırhlısı, Morto Limanı'nın aşağısında, karanlığı katran rengine dönüştüren sisler arasında, avını bekleyen kaplan gibi duruyor; iki devriye gemisi de Boğaz'ın giriş kısmına yakın sulara dolaşıyordu.

Tophaneli Hakkı, Hafız Nazmi'ye sessizce:

- Sen de dinle, dedi; köpek havlaması veya ıslık sesi duyarsan, bil ki Müttefiklerin devriye gemileri bize yaklaşıyor. O zaman durup, geri kaçacağız; aksi halde önümüz açıktır.

Gemi hafif bir hışırtıyla yol alırken, ikisi de fundalıkların aralarına gizlenmiş askerlerden gelebilecek sese kulak kesilmişlerdi. Topçular da en az onlar kadar dikkatli bir şekilde toplarının başında, karşularına çıkabilecek bir karaltı kolluyor, kuytulara koyulaşan sis, iyice yaklaştıklarında aralanmaya başlayınca rahat bir nefes alıyorlardı.

Dokuz mayın hattını geçip Karanlık Liman'a geldiklerinde, ge-

minin belli bir seviyede dönen çarklarını da durdurdular. Diğerlerine benzer şekilde, Boğaz'ı dik kesen değil de, sahile paralel yeni bir hat kurmak için "Besmele" ile ilk mayını suya indirdiler. Etrafı dinlediler; rüzgârın insanı iyice yalnızlaştıran hafif uğultusundan başka ses yoktu; tekrar çarkları döndürdüler.

Aynı sessizlikle Karanlık Liman'a yirmialtı mayını yüz metre aralıklarla, dört buçuk metre derinlikte döküp, Müttefiklerin devriyelerine görünmeden, sabah aydınlığından önce döndüler.

YENİLMEZ DONANMA

BOĞAZ'I YARMAK İÇİN SALDIRIYOR

Sabaha karşı Bozcaada'dan hareket eden Hamilton, Limni'ye geldiğinde şaşırdı; bunca yıllık askerlik hayatında bu kadar savaş ve yardımcı savaş gemisini bir arada görmemişti.

Gök kubbeye ilk ışıklar dolmaya hazırlanırken donanma güzel bir bahar havasının müjdesiyle sakinleşmiş denizi köpürterek ilerliyor, Amiral De Robeck'in sevinç ve heyecan çılgınlıklarıyla çarpan yüreği sanki göğüs kafesine sığmıyordu. Zafere giden komutandan daha mutlu kim olabilirdi?... Hem de bu öyle sıradan bir zafer olmayacaktı; bin yıldan beri birbiriyle mücadelesi süren Haç'ın Hilâl'e kesin üstünlüğü olacaktı. İmparatorluklarına yeni ülkeler ve imkânlar katacak bu zaferin komutanı yalnız kendilerinin değil, bütün Batı dünyasının tarihinde şükranla anılacaktı!... Bir ara sevimli renklerle bezenmiş, talihsiz Hektor'un yenik düştüğü Truva Dağı gözüne ilişince, içinde onun intikamını alacakmış gibi bir duygu belirdi. Hafifçe gülümsedi.

Müttefiklerin güçlü bir şekilde saldırmaları Türkler için sürpriz değildi; havadan yaptıkları gözetlemelerle adalardaki faaliyetlerin arttığını tespit etmişlerdi. Mayın hatlarına karşı saldırıların sıklaşması da büyük bir hücumla karşı karşıya olduklarını gösteriyordu; ama böylesine bir donanmayı tahmin etmelerine imkân yoktu.

Doğu ufkunda sanki kalın bir damar çatladığı sırada, donanmanın yaklaştığına dair ilk haber Kumkale'nin güneyindeki Yenişehir Tepe gözetleme yerinden geldi. Onu diğer gözetleme yerlerinden haberler takip ederken, keşif için Çanakkale'den havalanan Pilot

Yüzbaşı Serno ve gözetleme subayı Yüzbaşı Schneider, Anadolu yaylasında doğmak üzere olan güneşin ilk ışıklarında donanmanın geldiğini gördüler. İngiltere'nin bilhassa donanmada güçlü olduğunu biliyorlardı; ama Müttefiklerin bu kadar haşmetli zırhlıları bir araya getirebilecekleri akıllarından geçmemişti. Gerçekten dünyada görülmemiş bir güç idi; dehşetle birbirlerine baktılar. Miktarı hakkında fikir edinmek gayesiyle biraz yaklaşınca, Fransız Bouvet zırhlısı ateş açtı. Yarım daire çizip, üslerine dönerken Pilot üstөгmen Cemal de Ertuğrul uçağı ile havalandı. Donanmayı görünce heyecanlandı; mavi gökyüzüne dumanlar savurup gelen zırhlıların bacaları adeta ufku kaplamıştı. Gelibolu Yarımadası'nın güneyinden döndü ve hemen raporunu verdi.

Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı Yarbay Selahaddin Âdil çevredeki birlikleri süratle alârma geçirdi. Gelibolu'ya gelen Üçüncü Kolordu Kumandanı Esat Paşa'yı ziyarete gitmiş olan Cevat Paşa'yı ve Harbiye Nezareti'ni hücumdan haberdar etti. Nezaretten alınan telgrafta her on dakikada bir Müttefiklerin ve Müstahkem Mevkiin durumlarının doğrudan Sadrazamlığa bildirilmesi emrediliyordu.

Yarbay Selahaddin Âdil, tahkimat ve tabya konularında uzman emekli Korgeneral Merten ve karargâhın aslı elemanları, buldukları binadan birkaç yüz metre ilerde, Çimenlik Tabyası'nın içinde hazırlanmış basit bir siperde yerlerini aldılar. Burası telgraf ve telefon telleriyle bütün bataryalara, çevredeki birliklere, Üçüncü Kolordu Karargâhı'na ve doğrudan doğruya İstanbul'a bağlanmıştı. Selahaddin Âdil karargâh elemanlarına talimatını verdikten sonra, emekli Korgeneral Merten ve Kurmay Yüzbaşı Ali ile beraber Boğaz'ın girişine kadar hemen hemen bütün tabyaları görmeye elverişli siperin biraz daha kuzeyine düşen tümsekteki gözetleme ve kumanda yerine geçti. Selahaddin Âdil, gözlerini dayadığı makaslı dürbünün merceğini, güneşin rengiyle bir yakut şelalesine dönüşen Boğaz'ın sularında, sessiz, sakin koylarda, zümrüt gibi tepelerde gezdiriyordu.

Dünyanın en kalabalık donanması Boğaz'ın açığında plâna göre savaş düzeni alırken, Jean Hamilton, kurmaylarıyla Gelibolu'nun Ege sahillerini incelemek üzere hareket etti. Modern ve muhteşem zırhlıların savaş düzenine girmeleri uzun sürmedi. Kekik kokusu dolu belli belirsiz rüzgârla okşanan, süt liman denilecek kadar dur-

gun denizde Müttefik donanması Boğaz'a yaklaştığı sırada, kara, deniz bütün Türk birlikleri de savaş düzeni almışlardı.

Donanma ürkütücü azametiyle Boğaz'ın önünde görüldüğünde, birkaç yerden başlayan ezan sesleri dalga dalga göklere yükseliyordu. Tatlı bir hüznle sabah rüzgârına karışan ezanlar, askerleri duygulandırdı; Oğuz Amca nemli gözlerini Yahya Çavuş'a çevirdi; sağ yanağından çenesine doğru bir damla yaş süzülüyordu.

Boğaz'a saf saf giren zırhlıların heyecanlandığı Yüzbaşı Ali, büyük bir dikkatle makaslı dürbününden gözlerini ayırmayan Selahaddin Adil'e baktı. Gemileri merceğine bir bir alırken:

- Amiral forsu İngilizlerin Inflexible Zırhlısı'na toka edilmiş, dedi.

Savaş flandraları ve işaret flamalarıyla süslenmiş zırhlılar gerçekten göz kamaştırıcı idi. Sanki muhteşem bir gösteri halindeydiler; dalgalandırdıkları Boğaz'ın sularını yarararak geliyorlardı. Hiçbir şeyden etkilenmeyecekmiş gibi görünen çelik devler, üç sıra halinde yaklaşıyorlardı. Majestic ve Swiftsure zırhlıları da sahil boylarındaki havan toplarını, obüs bataryalarını susturmak gayesiyle sağ ve sol taraflarında yer almışlardı. Makaslı dürbününe değişik pozisyonlar vererek saf saf yaklaşan zırhlıların, arkalarından gelen kurtarma ve mayın tarama gemilerinin boğazdan girişlerini izleyen Selahaddin Adil, bir yandan da başını geriye çevirip Marmara'nın sularında Cevat Paşa'nın motorunu arıyordu.

Yamaçtaki tepeyi siper edinen Teğmen Hüsameddin, önünden merasim yaparcasına geçen zırhlıları kirpiklerinde tomurcuklaşmış yaşlarla seyrediyordu. Bu yenilmez donanma durdurulmazsa, başkent İstanbul işgal edilecek, bütün ülke elden çıkacaktı. Bir daha hür olmak ne mümkündü!.. Mıstık da gelmiş, tepenin kıyısından onları seyrediyordu. İlk zırhlılar İntepe istihkâmının hizasından geçiyorlardı. Beklediği top atışı olmayınca Mıstık telâşlandı:

- İntepe!

Teğmen Hüsameddin onu yeni fark etmişti. Sessiz, ama sertçe bağırdı:

- Yerine yürü!

Agamemnon, Amiral De Robeck'in de içinde bulunduğu Queen Elizabeth, Lord Nelson ve Inflexible zırhlıları yerlerini aldılar. Arkalarındaki iki grup da belli aralıklarla dizilmişti. Tepelerde, vadilerde,